

SLOVENSKÁ HUDBA VO VOJVODINE_2009
ZBORNÍK PRÁČ 5. KONFERENCIE
MUZIKOLÓGOV A HUDOBNÝCH ODBORNÍKOV
NOVÝ SAD 14. NOVEMBRA 2009

OBSAH

MGR. ART. MILINA SKLABINSKÁ	
_Úvodom...	5
ANĎELKO MALETIĆ	
_Slovenská hudba v Hudobnej redakcii Novosadského rozhlasu.	7
ANĎELKO MALETIĆ	
_Slovačka muzika u Muzičkoj redakciji Novosadskog radija	9
JURAJ FERÍK	
_Tvorb Juraja Feríka st. v Novosadskom rozhlase	11
MGR. ART. KVETOSLAVA BENKOVÁ	
_Hudobná redakcia a produkcia Rádio Nového Sadu v zachovávaní tradičnej a vytváraní novej hudby vojvodinských Slovákov	15
MARÍNA KOVÁČOVÁ	
_Tvorb Tibora Andrašovana v Novosadskom rozhlase	23
DOC. MGR. MICHAL BABIAK	
_Tradičia ako hodnota – tradícia ako problém	35
VLADIMÍR VALENTÍK	
_Rocková scéna vojvodinských Slovákov a Novosadský rozhlas	41
MILINA FLORIANOVÁ	
_Rádio hrá alebo slovo a hudba v programe v slovenskej reči Novosadského rozhlasu.	47
MGR. ART. TOMÁŠ BOROŠ	
_Hudobné vysielanie v Slovenskom rozhlase	51
MGR. JOZEF ZIFČÁK	
_Novosadský rozhlas vnímaný Slovákami z Rumunská	61
FOTOGALÉRIA	71

Mgr. art. Milina Sklabinská

ÚVODOM...

Konferencia muzikológov a hudobných odborníkov, ako sme ju v jej zrode pokrstili, dožila sa svojho piateho ročníka. Vtedy, v roku 2005, v hoteli Vojvodina zišli sme sa s cieľom zoskupiť hudobných odborníkov na jednom mieste a rozprúdiť teoretickú činnosť v oblasti veľmi aktívnej hudobnej praxe. V tom čase Výbor pre kultúru NRSNM len rozbiehal svoju činnosť a nik z nás vtedy prítomných si azda nevedel ani predstaviť, že už o päť rokov budeme sedieť len o jednu ulicu ďalej od hotelu Vojvodina, v novej slovenskej ustanovizni – Ústave pre kultúru vojvodinských Slovákov, ktorý bude založený práve na to, aby chránil, zveľaďoval a rozvíjal kultúru vojvodinských Slovákov a aby s tým cieľom rozvíjal dokumentačnú, prezentačnú a najmä rozvojovo-výskumnú činnosť. Týmto aj konferencia získala tak formálne, ako aj prakticky svoje nové zastrešenie a z druhej strany, nová ustanovizeň vďaka konferencii získala rad materiálov, ktoré boli jej organizovaním zabezpečené. Azda najdôležitejším prínosom sú zatiaľ štyri zborníky prác z konferencií, v ktorých je natrvalo zachytený stav v jednotlivých oblastiach hudby, ako aj naše spoločné stanoviská, závery a odporúčania, ktoré chceli prispieť k zvyšovaniu kvality hudobnej praxe. Niet pochýb o tom, že závery a odporúčania z doterajších konferencií mali dobré úmysly. Zasadzovali sme sa o záchranu nehmotného kultúrneho dedičstva moderným spôsobom a o vylepšenie pravidiel usporiadania hudobných podujatí a festivalov a ich kvalitatívny rozvoj a v tom smere sme podnikali i konkrétne kroky. Pre našu hudobnú prax sme chceli to najlepšie, a prišli sme si, aby tieto mali väčšiu odozvu a boli uplatnené aj v praxi.

Tak sme sa dopracovali aj k piatemu ročníku konferencie, ktorý sa niesol v znamení jubilea Novosadského rozhlasu, ktorý v roku 2009 zaznamenal 60. výročie svojho pôsobenia. Novosadský rozhlas totiž od svojho založenia zohral mimoriadne dôležitú rolu v zmysle afirmácie slovenskej hudby, ktorá rovnoprávne, spolu so srbskou, maďarskou, rumunskou a rusínskou produkciou tomuto médiu zaručovala progra-movú jedinečnosť a rôznorodosť. Skladatelia, upravovatelia a interpreti boli motivovaní tvoriť a predvádzať nové diela, a o kvalitu ich tvorby sa starali profesionáli v umeleckých a technických tímoch. Avšak šesť desaťročí je pozoruhodným obdobím, a preto sme sa na 5. konferencii rozhodli preskúmať, aké miesto má Rádio Vojvodiny v živote vojvodinských Slovákov dnes, s akými výzvami a problémami zápasí, resp. s akými výsledkami a plánmi do budúca sa môže toto médium pochváliť. Toto sú len niektoré otázky, o ktorých na 5. muzikologickej konferencii hovorili hudobní odborníci, rozhlasoví pracovníci a kultúrni dejatelia, ktorí aj týmto spôsobom vzdali hold tým, ktorí v Novosadskom rozhlase nezištne pracovali na rozvoji slovenskej hudby a ktorí aj pri tejto príležitosti, zaktualizovali tému aktuálnej hudobnej produkcie Slovákov v Srbsku.

V zborníku uvádzame deväť príspevkov, v ktorých sú zachytené fakty, hudobné analýzy a polemiky o rôznych aspektoch slovenskej hudobnej tvorby vo Vojvodine. Žiaľ, i keď sa konferencie zúčastnil osobne, Vitomir Simurdić, zodpovedný redaktor Hudobnej produkcie Rádia Vojvodiny, svoj hodnotný príspevok, ktorý na konferencii predniesol, do zborníka do jeho uzávierky nedodal. Zostávame tým ukrátení o postoje k aktuálnej problematike v hudobnej produkcii tohto média, no vzhľadom na to, že nám v deň konferencie práve táto produkcia umožnila usporiadať a nahráť koncert Slovenského kvarteta z Bratislavy v Štúdiu M Rádia Vojvodiny, veríme, že dobrá spolupráca ÚKVS s Hudobnou produkciou Rádia Vojvodiny bude pokračovať aj v budúcnosti.

Koncert Slovenského kvarteta z Bratislavy sa v deň konferencie uskutočnil vďaka spolupráci Štúdia M Rádia Vojvodiny, Výboru pre kultúru Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny, Kultúrneho centra Nového Sadu a ÚKVS a ladený bol tak, aby tunajšiemu obecnstvu predstavil tvorbu súčasných slovenských skladateľov. Videonahrávka tohto koncertu je súčasťou zborníka. Veríme, že hudobné CD so žánrovo rozličným hudobným obsahom ako príloha k muzikologickým zborníkom sa v budúcnosti stane bežnou praxou a že aj týmto spôsobom prispíeme k podpore novej slovenskej hudobnej produkcie.

Mgr. art. Milina Sklabinská
riaditeľka

Ústavu pre kultúru vojvodinských Slovákov

Andjelko Maletić

zodpovedný redaktor Hudobného programu Vojvodinského rádia

Preklad_Samuel Boldocký

SLOVENSÁ HUDBA V HUDBNEJ REDAKCII NOVOSADSKÉHO ROZHLASU

Toto sú teda dni, počas ktorých si pripomíname, že uplynulo už šesť desaťročí od chvíle, keď v Novosadskom rozhlase bola na gramofónovú platňu nahraná slovenská pieseň a na vojvodinskom nebi nakreslená ďalšia pekná hviezda. Neskôr boli dokreslené ešte dve a tak Európska únia v čase, kým ešte neexistovala a ani netušila, že existovať bude, získala recept: nový národ – nová hviezda na zástave.

Taká vtedy bola Vojvodina.

Narodil som sa v nej a už dosť dlho pôsobím v rozhlase, dosť dlho na to, aby ma čas poriadne zvalcoval, avšak stále sa dobre pamätám na dobu, keď tu bolo nadostač času i lásky a dobrej vôle nahrat' a tak zachrániť pred zabudnutím všetko hodnotné. Aj vtedy, keď Juhoslávia, v ktorej sme vtedy žili, namiesto nehom bola prikrýta idylickým skleným zvonom. Netušil som, že mi dnes bude tak chýbať.

Keďže sa však pozemské dni prisúdené tomu zvonu pominuli, nedajme sa priveľmi učičkať tými dňami, ktoré sa nám po odstupe času môžu zdať lepšími ako vskutku boli, pozornosť venujme vtedajšej produkcii určenej nie iba programu v slovenskom jazyku.

Výsledky si zasluhujú našu všeobecnú úctu. Úctu k všetkým snaživcom z hudobnej redakcie a produkcie a k ich spolupracovníkom: skladateľom, zberateľom, interpretom a hudobníkom. Som mienky, že nám zanechali výnimočné dedičstvo! Je aj dnes podkladom, z ktorého sa čerpajú námety pre každodenný program v slovenskom jazyku.

Deväťdesiate roky sú už opísané v impresívnej piesni Đorđa Balaševića a bolo by dobre pamätať si ich iba ako výstrahu.

Nové storočie, ako všetko nové, prebudilo novú nádej, že je možné pokračovať tam, kde sa všetko prerušilo. Dnes sú síce noví poslucháči a nová tvorivá generácia, teda aj noví skladatelia, speváci, i noví redaktori a producenti, ale úloha zostala stará: vrátiť novým poslucháčom Novosadského rozhlasu program jagajúci sa starým leskom.

Podarí sa to?

Áno, ak pomôžu všetci, ktorých sa to týka.

Predovšetkým dobrou organizáciou početných slovenských kultúrnych manifestácií, takou, že každá spomedzi nich bude skutočným a súčasne tým najkrajším odzrkadlením toho, čo sa vo Vojvodine tvorí a čo v nej je, a v materiálnom zmysle tiež, keďže pre chronický nedostatok finančných prostriedkov Novosadský rozhlas ani pri najlepšej vôli nedokáže urobiť veci tak, ako ich urobil voľakedy.

Chcem vlastne podčiarknuť skutočnosť, že máme zodpovedných vedúcich

produkčnej sústavy, spoľahlivých producentov a redaktorov, aj vôľu vykonať tú prácu na bežne vysokej úrovni, avšak nie aj peniaze, a bez nich sa nedá: keď je na to vhodná chvíľa, povolať do štúdia výkvet slovenskej hudobnej tvorby a tých, ktorí starostlivo ochraňujú ľudovú hudobnú tradíciu. Bez peňazí nemožno zamestnať ani mladých a vzdelaných redaktorov, ktorí by pokračovali tam, kde ich predchodcovia zastali. Ak nebude znieť veľmi pateticky, tak toto treba pochopiť ako zúfale SOS (zachráňme našu slovenskú hudbu).

Úprimne verím, že nám Európa, do náručia ktorej spejeme, v tom tiež pomôže. Príveľmi sa na ňu podobáme, či nie?

Výsledkom bude lepší a pútavejší program Novosadského rozhlasu po slovensky. Na hrdosť a v prospech takého usilovného a poctivého národa, s ktorým sa delíme o toto vojvodinské nebo. Aby naši nástupcovia, keď budú oslavovať storočnicu produkcie v slovenskom jazyku, mohli povedať: všetka česť!

Resumé

Zodpovedný redaktor hudobnej redakcie Vojvodinského rádia zhodnotil, že prvé tri desaťročia práce tejto ustanovizne boli obdobím, kedy slovenská hudobná produkcia dosahovala najväčšie úspechy a že výsledky tohto prospesného obdobia sú aj v dnešnej dobe základom každodenného programu v slovenskej reči. Prinavrátiť starú slávu je podľa autora možné v prvom rade skvalitnením organizácie početných slovenských kultúrnych manifestácií, ale aj vyhl'adávaním prostriedkov na angažovanie odborných kádrov, ktoré by vedeli pokračovať tam, kde sa kedysi zastalo. Všetko to s cieľom vyrábať atraktívne programy, ktoré aj v budúcnosti budú vedieť prilákať mladých poslucháčov slovenského programu vo Vojvodinskom rádiu.

Anđelko Maletić

odgovorni urednik Muzičkog programa Radio Vojvodine

SLOVAČKA MUZIKA U MUZIČKOJ REDAKCIJI NOVOŠADSKOG RADIJA

Ovo su, dakle, dani u kojima obeležavamo šest decenija od trenutka kad je prvi put u Radio Novom Sadu snimljena jedna slovačka narodna pesma i kako je na vojvođanskom nebu iscrtna još jedna lepa zvezda. Kasnije su doctane još dve i tako je Evropska unija, a da nije ni postojala a ni znala da će je biti, dobila recept: jedan novi narod i jedna nova zvezda na zastavi.

Takva je tad bila Vojvodina.

Rođen sam u njoj i dugo sam već u Radiju, dovoljno da me vreme pregazi kao valjak, ali još uvek dobro pamtim kako je nekad bilo dovoljno vremena, ljubavi i dobre volje da se snimi sve što vredi i otrgne od zaborava. I dok je nad Jugoslavijom, u kojoj smo tad živeli, umesto neba postojalo idilično stakleno zvono. Nisam ni slutio da će mi danas toliko nedostajati.

Ali, kako su dosuđeni zemaljski dani tom zvonu istekli, da se ne uljuljukujemo previše tim danima koji, gledano s odstojanja, izgledaju možda i lepše nego što su uistinu i bili, nego da se okrenemo tadašnjoj produkciji namenjenoj i ne samo programu na slovačkom jeziku.

Rezultati su dostojni svakog našeg poštovanja. Poštovanja prema svim pregaocima iz Muzičke redakcije i produkcije i njihovim saradnicima: kompozitorima, zapisivačima, interpretatorima i muzičarima. Mislim da su nam ostavili izuzetnu zaostavštinu! To je i danas fundus iz kojeg se crpe ideja za svakodnevni program na slovačkom jeziku.

Devedesete su već opisane u impresivnoj pesmi Đorđa Balaševića i valjalo bi ih pamtiti samo kao opomenu.

Novi vek je, kao i sve novo, rodio i novu nadu da se može nastaviti tamo gde se sve i prekinulo. Tu su sad novi slušaoci i novi stvaralački naraštaj, ali i novi kompozitori, pevači, kao i novi urednici i producenti. Sa starim zadatkom: da novim slušaocima Radio Novog sada vrate slovačku muziku u starom sjaju.

Hoće li u tom uspeti?

Hoće, ako im u tome pomognu svi kojih se to tiče.

Najpre u dobroj organizaciji brojnih slovačkih kulturnih manifestacija, kako bi sve one odreda bile prava i najlepša slika onog što se stvara i postoji u Vojvodini, a onda i u materijalnom smislu jer je, zbog hronične besparice, Radio Novi Sad naprosto, i pored najbolje volje, nemoćan da to, kao nekad, sam uradi.

Hoću reći da imamo vrlo odgovorne rukovodioce produkcijskog sistema, vrlo pristojne producente i urednike i volju da taj posao uradimo na uobičajeno visokom nivou ali ne i, nažalost, neophodne pare da to zaista i uradimo: da blagovremeno pozivamo u studio cvet slovačkog muzičkog stvaralaštva i čuvare narodne muzičke

tradicije, još manje da uposlimo mlade i obrazovane urednike koji bi nastavili tamo gde su njihovi prethodnici stali. Ako nije previše patetično, ovo valja shvatiti kao očajnički SOS (Spasimo našu slovačku muziku).

Iskreno verujem da će nam i Evropa, kojoj idemo u zagrljaj, u tome i sama pomoći. Previše ličimo na nju, zar ne?

Rezultat toga će biti još bolji i atraktivniji program Radio Novog Sada na slovačkom jeziku. Na ponos svima nama i na korist tako vrednom i čestitom narodu s kojim delimo ovo vojvođansko nebo. I da nam naši naslednici, kad budu proslavljali jedan vek od produkcije na slovačkom jeziku, kažu: Svaka čast!

Rezime

Odgovorni urednik Muzičke redakcije Radija Vojvodine sa setom govori o prve tri decenije rada ove ustanove, kada je i slovačka muzička produkcija bila na vrhuncu, dok rezultati tih dometa i danas čine osnovu iz koje se crpe ideje za svakodnevni program na slovačkom jeziku. Povratiti stari sjaj je prema mišljenju autora moguće putem kvalitetnog organizovanja brojnih slovačkih kulturnih manifestacija, ali i pronalaženjem finansijskih sredstava za angažovanje stručnih kadrova, koji bi nastavili tamo gde su stali njihovi prethodnici. Sve sa ciljem da se proizvede atraktivan program, koji će privlačiti mlade slušaoce programa na slovačkom jeziku.

Juraj Ferík

dirigent

Milina Sklabinská

TVORBA JURAJA FERÍKA st. V NOVOSADSKOM ROZHLESE

Všestranná osobnosť zo sveta hudby, vďaka ktorej boli zachované a pred zabudnutím zachránené početné slovenské piesne, ktoré vo vojvodinských osadách pri najrozličnejších príležitostiach spieval náš ľud – aj takto by sme mohli v najkratších črtách predstaviť Juraja Feríka st. Avšak, okrem bohatej pedagogickej činnosti, ktorú vykonával na početných školách, tiež okrem permanentnej zberateľskej činnosti a činnosti umeleckého vedúceho v početných hudobných zoskupeniach, významné a priam priekopnícke stopy zanechal v produkcii slovenskej hudby v Novosadskom rozhlase. Vzhľadom na tému V. muzikologickej konferencie, ktorá sa týka zaznamenávania jubilea Novosadského rozhlasu, v tomto texte sa sústredíme práve na jeho aktivitu v tomto pre nás mimoriadne vzácnom médiu.

Juraj Ferík st. bol prvým hudobným redaktorom, resp. povedané vtedajším slovníkom – referentom ľudovej hudby v Novosadskom rozhlase. Rozhlas sa nachádzal na svojich začiatkoch a ľudová hudba mala v programových schémach výsostnú prioritu. Vtedy ešte nebolo slova o nahrávaní vážnej, detskej alebo hudby iných zábavných žánrov. Za účelom predvedenia slovenskej ľudovej hudby J. Ferík st. mal v rokoch 1950 až 1956 za úlohu cestovať po dedinách, v ktorých žijú Slováci, a zapisovať ľudové piesne, ktoré spievali. Vďaka tomu, že mal absolútny sluch, vypočuté piesne si zapisoval, čiže nie do magnetofónu ale do pera mu spievali staré ženy a muži. Ľudové piesne boli dovtedy síce zapisované, ale iba ich textuálna stránka a tieto cenné záznamy vytvoril Ján Cajak ml. a Michal Rapoš. Pracovať na samotných začiatkoch rozhlasu znamenalo aj predviesť hudbu naživo, a tak vlastne aj vznikali partitúry, ktoré obsahovali úpravy pre slovenské ľudové piesne. Prvá partitúra, ktorá sa vedie v Novosadskom rozhlase pod číslom 1, pochádza z roku 1956 a práve táto partitúra obsahuje úpravu J. Feríka st. pre hlas a orchester. Prvá zapísaná a znotovaná pieseň je *Ťažko tomu sýkorovi*, a druhá je *Otvorže mi, dievča*. Druhým upravovateľom je istý Sejcheli Endre, ktorý upravil 5 slovenských ľudových piesní, a v tejto partitúre sú hlasy všade vypísané, tiež prvé husle, druhé husle, klarinet... Pre slovenskú redakciu úpravy robil aj Pavol Tonkovič zo Slovenska (upravil pieseň *Bude tebe, Anulienka, beda*), neskôr Jaroslav Vojtechovský, bol vojenským dirigentom, a má za sebou mimoriadny počet úprav. Ďalej sa ako upravovateľ spomína Ján Hrk, Jovan Rátz (pieseň *Tá rajská záhrada*), Martin Kmeť, a potom začal do rozhlasu prichádzať aj Tibor Andrašovan, skladateľ zo Slovenska. Jeho počiatky boli vynikajúcim zážitkom pre mnohých ľudí, ktorí vtedy neboli školení, a vedomosti a zručnosti T. Andrašovana tunajším hudobníkom boli veľmi cenné. Písal údajne na kolene, nepotreboval klavír, tak pre ľudový sláčikový, ako ani pre tamburášky orchester. Tiež bo veľmi aktívny a uznávaný Ján Ďurica a neskôr Ján Nosál a iní.

Úpravy J. Feríka st. boli jednoduché, bez trilkov, bez figur a melizmov, a záznam bol čisto harmonický. Vyplýva to z toho, že ako kantor nemal príležitosť učiť sa harmóniu, zatiaľ čo sa teóriu hudby učil počas štúdia v učiteľskej škole. Veľmi pozitívne ho však ovplyvnil práve slovenský skladateľ Tibor Andrašovan a neskôr v pedagogickej praxi sám prednášal tieto predmety.

Keď ide o výsledky zberateľskej činnosti J. Feríka st., tak treba povedať, že sa o ich tlačové vydanie postaral Juraj Ferík ml., ktorý v roku 2004 vo vydavateľstve Kultúra vydal kapitálne dielo *Ľudové piesne Slovákov vo Vojvodine*. Ako v úvodnom texte tejto zbierky píše Martin Kmeť, ktorý sa značne pričínil pri výbere piesní, ide o zbierku, ktorá mala byť vydaná ako prvá, lebo obsahuje najstaršie piesne. Ako hovorí „jeho zbieranie piesní bolo dobre zvažovanou spoločenskou potrebou, správne usmernenou na zveladenie našej hudobnej kultúry a pedagogiky“.

Keď ide o celkové pozitíva a negatíva rozhlasu a jeho vplyv na zachovanie slovenskej ľudovej piesňovej tradície z aspektu jeho začiatkových rokov, treba spomenúť aj tie prajné, ale aj menej prajné okolnosti. Ak hovoríme o negatívnych momentoch, tak netreba zabudnúť na to, že istý redaktor v tom čase zakázal v piesňach spomínať Boha. Tým príkazom mnohé piesne museli byť pozmenené, lebo ako poznáme, výskyt Božieho mena v ľudovej tradícii je veľmi frekventovaný. Z toho dôvodu sa vymýšľali nové texty, a týmto sa negatívne ovplyvnila autenticita piesní prinesených z terénu. Šťastím je, že zápisy, ktoré robil J. Ferík st., predsa boli v súlade s tým, ako boli počuté v teréne a preto možno povedať, že autenticnosť piesní, ktoré zozbieral, je nanajvýš dôsledná.

K tým pozitívnym stránkam z druhej strany patrí iniciovanie a sústavné podporovanie hudobných festivalov, technická a odborná pomoc, ktorá zabezpečila ich vysokú úroveň a kvalitu. Okrem kvalitných podujatí rozhlas týmto spôsobom budoval svoju fonotéku, ktorá dnes vlastní vyše 10 000 nahrávok slovenských ľudových piesní.

Na záver dovolíme si uviesť úryvok z interview s Jurajom Feríkom st. vtedy osemdesiatročným, ktoré podpisuje redaktorka kultúrnych obsahov v slovenskej redakcii Novosadského rozhlasu Anna Tomanová-Makanová.

A.T.M. – Povedzte nám niečo o svojej spolupráci s Rádio Novým Sadom.

J.F. – Moja spolupráca s Rádio Nový Sad sa začala hneď po oslobodení. Čo bolo vlastne mojou povinnosťou? Mojou povinnosťou hlavne bolo vyhľadávať piesne po našich osadách, schopných ľudových spevákov pre rozhlas, robiť i aranžmány pre spevákov a rozhlasový ľudový orchester. Dovtedy členovia orchestra boli väčšinou cigáni, v Novom Sade boli Miháľovci, ktorí svojej hudbe dávali maďarský tón. Pozdejšie sme to chceli trošku poslovenčiť a pridali sme im Jána Ďuricu z Hložian. Robil s nimi dlho. Teraz niečo o ľudových spevákoch z našich dedín. V Petrovci to boli Pavel Spevák so ženou Annou, rod. Leníkovou, Pavel Čáni a jeho dcéra Kveta Čániová Benková, teraz referent slovenskej hudobnej tvorby Rádía Nový Sad, Božena Miklovciová, Jarmila Cinkotská, Anna Džigurská, Mária Dobošská a iní. Z Kysáča to boli Anna Marčoková, Pavel Pixiades, Michal Madacký. Z Hložian Ružena Hrubíková,

potom boli speváci i z Pazovy, Kovačice, Palanky ako napr. Ján Major, Ján Mihál', Baláž Pavel, Krasko Juraj, Marka Lakatošová a Anna Valentíková, Mária Kováčová a Katarína Tomanová z Palanky, od ktorých som zapisoval ľudové piesne a ktorí prípadne i vystupovali v novosadskom rozhlase.

A.T.M. – Čo bolo odrazovým mostíkom spevákom vzhľadom na to, že neboli festivaly ako dnes, na ktorých by sa speváci afirmovali?

J.F. – Keď som chodil a zapisoval po slovenských osadách vo Vojvodine ľudové piesne, prichádzal som do styku s dobrými spevákami a tí mi povedali, prípadne kto iný ešte pekne spieva, a potom sme tých spevákov volali do Nového Sadu, oni prichádzali a tam sa robili vysielania a tak sme počúvali ľudové piesne zo všetkých osád vo Vojvodine.

A.T.M. – Ako ste nacvičovali so spevákami a s orchestrom?

J.F. – Cestovali sme do rozhlasu často vlakom spolu. S nami boli i iní speváci, spevácke skupiny a spevokoly, už či gymnaziálne alebo iné. V Novom Sade v rozhlase sme sa stretávali so spevákami z Kovačice, Kysáča, Padiny, Pazovy. Cestovalo sa zvyčajne prvým včasným vlakom, lebo nechodievali vlaky tak často ako dnes, a tam sme boli už po 5-tej hodine ráno. Keďže sme do rozhlasu nemohli vojsť pred 6-tou hodinou, tak sme dovtedy boli v miestnostiach stanice alebo v nejakom hostinci. Keď sme sa po 6. hodine dostali do rozhlasu, tam sme potom mali spoločné skúšky aj s muzikou až do vystúpenia vo vysielaní.

A.T.M. – Povedzte mi, hudobné pásma boli na programe každý deň – speváci spievali?

J.F. – Boli hudobné pásma každý deň, už či to bolo ráno alebo cez deň alebo večer.

A.T.M. – A v tom čase na začiatku, keď bol založený novosadský rozhlas, istotne neboli nahrávky piesní, ako sa to potom spievalo?

J.F. – Spievalo sa priamo, a ja som napríklad mnohokrát nastúpil v hudbe, v bande tzv. hral som klavír a cimbalista svoje. Teda v tom čase v štúdiu sme boli všetci spolu...

Resumé

Príspevok sa zaoberá osobnosťou Juraja Feríka st. a to z aspektu jeho pôsobenia v úlohe referenta slovenskej hudby v Novosadskom rozhlase. Príspevok podpisuje jeho syn Juraj Ferík ml. a v tom zmysle text prináša istú osobnú výpoveď, často podfarbenú spomienkami a vlastnými postrehmi na danú problematiku. Autor v tom zmysle vyzdvihuje zberateľskú činnosť, ktorá prirodzene vyplývala z práce v rozhlase. Práve vďaka tomu dnes máme dôsledne zachytené jedno obdobie vývinu slovenskej ľudovej piesne vo Vojvodine. Súčasťou textu je i prepis časti rádiového interview, ktoré s Jurajom Ferikom st., vtedy 80-ročným, urobila novinárka Anna Tomanová-Makanová.

V interview si J. Ferík zaspomínal na rádiové začiatky späté so živými hudobnými vysielaniami.

Rezime

Tema teksta je svestrana muzička ličnost vojvođanskih Slovaka Juraj Ferik st. i njegov doprinos u razvoju slovačke produkcije u Novosadskom radiju. Autor teksta je njegov sin Juraj Ferik ml. i u tom smislu neminovan je lični pečat, često obojen sećanjima i vlastitim viđenjem određene problematike. Jedan od najvećih dometa Juraja Ferika st. je istraživački rad i sakupljanje slovačkih narodnih pesama širom Vojvodine, što je na neki način i proizilazilo iz tadašnjeg angažmana u Radiju. Zahvaljujući tom radu danas imamo dosledno zabeleženo jedno razdoblje razvoja slovačke narodne pesme. Sastavni deo teksta čini i prepis dela intervjua, kada je sa Jurajom Ferikom st., tada osamdesetogodišnjakom, razgovarala novinarka Ana Tomanova-Makanova. U intervjuu se J. Ferik priseća radijskih početaka vezanih za živa muzička izvođenja.

Mgr. art. Kvetoslava Benková

hudobná producentka Novosadského rozhlasu

HUDOBŇÁ REDAKCIA A PRODUKCIA RÁDIO NOVÉHO SADU V ZACHOVÁVANÍ TRADIČNEJ A VYTVÁRANÍ NOVEJ HUDBY VOJVODINSKÝCH SLOVÁKOV

Od svojho založenia, teda od roku 1949, si hudobné kádre Rádio Nového Sadu, menovite redaktori a producenti, spolu so slovenskou redakciou, predsavzali cieľavedome zachovávať tradičnú kultúru národností žijúcich vo Vojvodine. Dnes ju vo svojich reláciách spracúvajú redaktori Kvetoslava Benková, Mária Zdravkovičová a Ondrej Maglovský. V súčasnosti sa v tejto rozhlasovej stanici po slovensky vysieľa 5-6 hodín denne a dvakrát týždenne po 6 hodín v noci. Okolo 70 percent programu po slovensky patrí hudbe. Okrem hudby z vlastnej produkcie a nahrávok zo Slovenska vysielajú sa autorské hudobné relácie, z ktorých si niektoré získali veľkú priazeň poslucháčov (Piesne naše, Stretnutia, Portréty, Zo sveta hudby, Je čas pre hudbu, Ozveny z koncertných siení). Vysielajú sa nahrávky všetkých žánrov, ale prevahu v programe po slovensky majú slovenské ľudové piesne z Vojvodiny, tanečné piesne z domácej produkcie a slovenské nestarnúce melódie. Hudba nielenže vyplňa vysielania redakcie v slovenskej reči a ilustruje hovorené slovo, je taktiež súčasťou početných autorských hudobných relácií edukatívneho, oddychového a rekreatívneho rázu. Vyplňa ich hudba všetkých žánrov.

Prvým hudobným vysielaním Novosadského rozhlasu bol hudobný koncert pri príležitosti otvorenia rozhlasovej stanice 29. novembra 1949 o 12. hodine, ktorý predviedla Novosadská filharmónia pod vedením riaditeľa Opery Vojvodinského národného divadla Vojislava Ilića. V programe tohto slávnostného dňa sa zúčastnil aj Koncertný orchester pod taktovkou Jaroslava Vojtechovského a Tamburášsky orchester pod vedením Slavka Subotina. Už v prvých rokoch svojho pôsobenia celkový rozhlasový program sa začal rozrastať a aj hudobný program sa zväčšil. V rozšírenom programe vznikla možnosť uviesť hudobné vysielania so širokou hudobnou náplňou. Hudobné oddelenie si totiž predsavzalo cieľavedome zveľaďovať program Rádia – rozširovalo svoju orientáciu do rozsiahlych rámcov, kládlo základy pre vytváranie trvalejšej fyziognómie jednotlivých vysielaní, ako aj celého programu. Uviedlo prvé stále hudobné vysielania, v ktorých nenúteným spôsobom, populárne a vhodným textom oboznamovalo poslucháčov so všetkým, čo je dôležité v oblasti hudby, so zreteľom upriameným na ich potreby.

Už v prvých rokoch pôsobenia hudobné oddelenie Novosadského rozhlasu živo kontaktovalo so svojimi poslucháčmi – organizovaním verejných vysielaní a koncertov po celej Vojvodine. Priamymi prenosmi umožňovalo širokému auditoriu v celej našej krajine a aj mimo nej oboznámiť sa s hudobnou tvorbou tohto média. Každá redakcia bola v tejto aktivite samostatná, hoci všetky vychádzali z jednotných cieľov a

smerníc inštitúcie. V našom príspevku prihladneme na Hudobné oddelenie, teda slovenskú hudobnú redakciu a hudobnú produkciu v Rádiu Nový Sad počas uplynulých 60 rokov.

V prvé dni, ba aj v prvé roky pôsobenia Novosadského rozhlasu, hudobná produkcia nemala dnešnú podobu – nerobili sa snímky na magnetofónové pásy alebo iné zvukové nosiče. Keďže fond gramofónových platní bol v tom čase ešte veľmi chudobný, hudobné vysielania, čiže interpretácie sólistov alebo súborov v štúdiu, sa vo väčšine prípadov vysielali priamo. Najväčšiu časť, doslova celú vtedajšiu produkciu, uskutočňoval Koncertný orchester, Tamburášsky orchester a ľudové sláčikové orchestre. Dnes sa nám už nie celkom darí rozpamätať sa na všetkých umelcov a súbory, po ktorých nezostali stopy, magnetofónové pásy, takže tým, ktorých sme do príspevku nezaradili, chceme aj pri tejto príležitosti vyjadriť vďaka za prínos vo vytváraní nášho programu a produkcie v začiatočnom období.

Slovenské ľudové piesne sa na rozhlasových vlnách počúvali už v prvých rokoch pôsobenia Rádio Nového Sadu. Od roku 1952 až po rok 1956 ich naživo hral a spevákovo sprevádzal slovenský orchester. Členovia orchestra neboli Slováci, ale s ním pracoval a piesňový repertoár spevákom vyhľadával, pripravoval, upravoval a korepetitoval Juraj Ferík, učiteľ z Petrovca. Svedectvom jeho práce a jediným dostupným písaným dokladom tejto doby sú početné úpravy pre spev a ľudový orchester, ktoré vlastní nototéka Rádia. V archívnych dokumentoch z tohto obdobia sa zachovalo aj meno Jána Ďuricu, hudobníka z Hložian, ktorý v slovenskom rozhlasovom orchestri občas hrával na husliach a na cimbale, dokonca ho občas aj viedol. V pamäti zostali aj mená niektorých spevákov, ktorí v tom čase vystupovali naživo v rozhlase: Pavel Spevák a Pavel Čáni z Petrovca, Marka Lakatošová a Ján Majo zo Starej Pazovy, Ružena Hrubíková z Hložian, Pavel Pixiades z Kysáča, Ján Lenhart z Kovačice atď. Títo speváci vystupovali taktiež na koncertoch a spolu s novinármi slovenskej redakcie na verejných vystúpeniach, tzv. živých novinách po slovenských osadách vo Vojvodine.

Od roku 1953, keď ako darček k nadchádzajúcim piatym narodeninám, rozhlas získal magnetofóny na nahrávanie hudby, piesne sa začali zaznamenávať na magnetofónových pásoch a uschovávať v hudobnom archíve rozhlasu. Bol to rok, keď začala pôsobiť hudobná produkcia. Okrem ľudových nahrávali sa aj tanečné piesne. Prvú nahrávku po slovensky, a bola to tanečná pieseň C. Lenského *Nebolo to náhodou*, naspieval Pavel Čáni v roku 1954. Nahrávka mala archívne číslo 227, žiaľ, nezachovala sa. Dnes o tejto dobe svedčí skladba A. Lieskovského *Trošku ty a trošku ja*, ktorú pod poradovým číslom 1 332 v júni roku 1955 naspieval tiež Pavel Čáni. Nasledovali ďalšie nahrávky prevažne slovenských ľudových piesní, ktoré okrem Pavla Čániho v rozhlasovom štúdiu spievali Pavel Spevák, Božena Miklovičová a Mária Topol'ská z Petrovca, Pavel Pixiades z Kysáča, Marka Lakatošová-Šagová a Ján Majo zo Starej Pazovy, Ján Lenhart z Kovačice, Ružena Hrubíková z Hložian a Anna Marčoková z Kysáča, Zuzana Čelovská zo Silbaša, Jozef Čech z Aradáča a Katarína Valentíková z Nového Sadu. Prvou hudobnou redaktorkou v tomto období bola Anna Labáthová.

V snahe zväčšiť fundus hudobného a piesňového materiálu z rôznych prostredí často sa organizoval odchod do terénu. Vďaka výskumnej práci v teréne, v ktorej takmer 20 rokov od vzniku rozhlasovej stanice Nový Sad ako externý spolupra-

covník predčil pán učiteľ Ferík, sa hudobný repertoár stával rozmanitejší, rôznorodější a na magnetofónové pásy sa nahral veľký počet slovenských piesní z našich osád.

V polovici prvého desaťročia svojho pôsobenia hudobný program vďaka početným stálym súborom dosiahol živý kontakt s poslucháčmi prostredníctvom verejných vysielaní a koncertov. Bolo to obdobie plného rozvoja rozhlasovej stanice RNS a v rámci nej aj hudobnej redakcie a produkcie. Už v tomto začiatočnom, prvom období Novosadský rozhlas mal vlastné hudobné telesá: Symfonický zbor a orchester, Detský zbor, Komorný orchester, Koncertný orchester, Tamburášsky orchester a menšie formácie ľudových orchestrov (maďarský, slovenský, rumunský a srbský), z ktorých neskoršie vznikol Veľký ľudový orchester. Jeho prvým stálym dirigentom bol Jaroslav Vojtechovský, ktorého pôsobenie v rozhlase veľmi ovplyvnilo nielen slovenskú ľudovú a zábavnú hudbu, ale aj hudbu ostatných národov, keďže po ňom zostal obsiahly opus úprav pre tento orchester. Pribudli mená ďalších spevákov.

Druhé desaťročie je čo do nahrávania nových snímok pre hudobnú produkciu veľmi plodné, jednak počtom účastníkov, ale aj kvalitou nahrávania. Na samom začiatku tohto desaťročia, v roku 1959, bol založený Tanečný orchester, ktorý mal svoj prvý koncert na počesť desiateho výročia Rádio Nového Sadu. V 60-tych rokoch, po úspešnej audícii pre slovenských sólistov v RNS, speváckymi slovenských ľudových piesní sa okrem iných stali a najviacej nahrávok – trvaliek urobili Adam Marko a Eva Poničanová z Padiny, Ondrej Čáni z Hložian, Michal Madacký z Kysáča, Ján Vozaf z Aradáča a Michal Labát z Kovačice. Prvé nahrávky v rozhlase urobila i prvá spevácka skupina pomenovaná Dievčenská spevácka skupina z Kysáča. S Tanečným orchestrom RNS tanečné piesne po slovensky nahrali Aranka Herčanová a Jarmila Cinkotská. V tomto období po prvýkrát v Rádiu Nový Sad pobudol známy slovenský skladateľ a dirigent Tibor Andrašovan. V spolupráci s učiteľom Jurajom Ferikom st. upravoval a dirigoval slovenské ľudové piesne z Petrovca, Aradáča a Starej Pazovy. Túto jeho činnosť po prvýkrát umožnila Matica slovenská na Slovensku. Neskoršie Tibor Andrašovan prichádzal do RNS ako jeho osvedčený spolupracovník, ktorý s hudobnými telesami, sólistami a speváckymi skupinami nahral na desiatky umeleckých miniatúr nielen pre slovenskú, ale aj pre rusínsku a srbskú produkciu. Do hudobnej produkcie pribudli ďalší upravovatelia a dirigenti: Juraj Ferík ml., ktorý neskôr pôsobil ako stály dirigent ľudových orchestrov RNS, a Ján Ďurica. Do hudobného archívu sa zapísali i ďalšie mená, vokálni a inštrumentálni sólisti a hudobné a spevácke zoskupenia. Nábor interpretov sa konal na koncertoch a festivaloch, ktoré v tomto období rástli ako huby po daždi. Festival piesní a spevákov slovenských ľudových piesní nazvaný Stretnutie v pivníckom poli, od roku 1968, kedy vznikol, ovplyvnil nielen slovenskú verejnosť vo Vojvodine, ale aj hudobnú produkciu novosadského rozhlasu. Slovenské ľudové piesne nahrali Eva Gloziková z Kovačice, Anna Udvarýová a Michal Zolárek zo Selenče, Anna Sičová a Anna Očovejová z Pivnice, Juraj Topoľský z Petrovca, Juraj Kubečka z Erdevika a ďalší. V tomto období hudobno-produkčné a hudobno-redakčné práce vykonávali Anna Miškovicová a Jarmila Cinkotská.

Po uplynutí druhého desaťročia práce sa hudobná produkcia musela prispôbiť nielen vyšším umeleckým kritériám, ale aj novým technickým požiadavkám. Začalo sa totiž nahrávať stereofonicky. Táto nahrávacia technika si vyžadovala ma-

ximálne vedomosti a úsilie nielen technikov, ale aj interpretov. Zloženie hudobného oddelenia Novosadského rozhlasu sa v roku 1970 osudove zmenilo vynesением rozhodnutia o zriadení osobitnej služby, ktorá preberie už nie také skromné práce, záväzky a úlohy Hudobnej produkcie. Ukázala sa potreba oddeliť hudobné redakcie – iniciátorov od producentov – realizátorov hudobnej časti programu v našom rozhlase. Hudobné oddelenie a hudobná produkcia Rádía Nový Sad od samého začiatku poskytovali služby aj rozhlasovej „mladšej sestre“, Televízii Nový Sad, ktorá svoj program začala vysielat' v roku 1975. V prechodnom období vedľa Jarmily Cinkotskej, ktorá dovtedy pracovala nielen ako hudobná redaktorka ale aj ako hudobná producentka, prácu producentov a hudobných režisérov v krátkom období vykonávali známi hudobníci Ján Nosál a Martin Kmeť. V roku 1975 prvou zamestnankyňou hudobnej produkcie RNS sa stala Kvetoslava Čániová.

V štvrtej dekáde svojho pôsobenia Rádio Nový Sad bol spoluorganizátorom početných verejných vysielaní a koncertov na území celej Vojvodiny, ktoré zároveň prenášal prostredníctvom rozhlasových vln. Spolu s miestnymi spolkami sa začali organizovať hudobné podujatia, prehliadky a festivaly (festival slovenských ľudových piesní Stretnutie v pivnickom poli, Súťaž o slovenskú hudobnú tvorbu, neskôr Zlatý kľúč, čiže festival slovenskej tanečnej, lyrickej, vážnej, angažovanej a detskej tvorby a iné hudobno-folklórne podujatia, pestujúce najmä tradičné formy slovenského folklóru). Takto získané skladby a noví, talentovaní, mladí interpreti obohatili fond nahrávok Novosadského rozhlasu. Nahrávky nových piesní boli zaradené do fonotéky ako archívne trvalky a vysielali sa v hudobných programoch rádia a televízie. Produkcia slovenskej hudby si aj naďalej obohacovala a zveľaďovala interpretačné kádre. Toto obdobie poznačili interpreti: Gustáv Babjak, Anna Kucháriková, Kvetoslava Čániová, Vladimír Labát, Zuzana Vajdíková, Milina Macková, Katarína Parasková, Božena Bažiková, Pavel Spevák ml., Jarmila Kozová, Zuzana Gajanová a Vlado Očovaj. Svoje prvé nahrávky s rozhlasovým orchestrom realizovali aj slovenskí inštrumentálni sólisti Juraj Zolňan a Tomáš Brezina, huslisti, a Michal Ďarmotský, Michal Čemerský, Zlatko Chňupa a Ondrej Maglovský, akordeonisti. Okrem hudobnej improvizácie a úprav menovaných upravovateľov (Ferík, Ďurica, Andrašovan), úpravy pre orchester začali písať Martin Kmeť, Ján Nosál a Kvetoslava Čániová-Benková. Hudobné relácie realizovali a slovenský program hudbou vyplňali Ondrej Maglovský, Samuel Kováč st. a Mária Zdravkovičová.

V 80. rokoch minulého storočia pri nahrávaní slovenských ľudových piesní pomáhali aj hudobníci zo Slovenskej republiky Štefan Molota a Miroslav Dudík, primáši vtedajšieho Orchestra ľudových nástrojov bratislavského rozhlasu, ktorí svojou hrou prispievali k štýlovej interpretácii ľudového maďarsko-slovenského orchestra a primáša Ignaca Sona. Hudobnú redakciu navštívili a na nahrávkach slovenskej hudby RNS účinkovali aj dirigent Pavol Tonkovič a hudobný redaktor Ondrej Demo zo Slovenska. Fond nahrávok a hudobných relácií, ktorý sa dovtedy zväčšoval iba vďaka súkromným platniam alebo výmenou hudobného materiálu s Československým rozhlasom z Bratislavy, sa takto obohatil o autentický materiál z nášho prostredia súvisiaci so svadbou, priadkami, krstinami a inými zvykmi. Aj ďalej sa pri nahrávaní uprednostňovali ľudové piesne, hoci sa vďaka kvalitným interpretom venovala

pozornosť aj umelým piesňam skladateľov, napr. skladbám Mikuláša Schneidera Trnavského, Martina Kmeťa a Kvetoslavy Čániovej-Benkovej, ktoré nahrali operné speváčky Jana Saratličová, Júlia Bisáková a Mária Andrašovanová s klavírnym do-provodom. Zábavná produkcia realizovala repertoár tanečných piesní – preložené svetové a domáce hity a nové piesne zo spomenutej Súťaže o slovenskú hudobnú tvorbu.

K populárnym ľudovým spevákom pribudli bratia Ján a Vladimír Gedel'ovskovci, Ján Dobrík, Samuel Kováč ml., Ľudmila Berediová, Anna Seleštianská, Želmíra Barbaričová, Jozef Bisák, Vlasta Faďošová, Pavel Cerovský, Elena Lomenová, Božena Bažiková a vokálne skupiny Lýra a Kvety. Niektorí zo spevákov veľmi úspešne interpretovali nielen ľudové, ale aj tanečné piesne. V štúdiu novosadského rozhlasu vlastné piesne po slovensky nahrali aj vokálno-inštrumentálne skupiny Echo, Epicenter, Trag a Viva M. Prezentujú svoju tvorbu a slovenskú hudbu, naši interpreti sa úspešne zúčastnili početných verejných koncertov, súťaží a festivalov v Juhoslávii.

Nahrávali sa piesne speváckych zoskupení, akými boli ženská, mužská a zmiešaná spevácka skupina zo Selenče, Kovačice, Petrovca, Hložian, ľudový orchester a speváci z Pivnice, Padiny a iní. Súčasnú generáciu interpretov slovenských piesní tvoria Juraj Súdri, Rastislav Struhár, Miroslav Hemela, Jana Kubečková, Sabína Tr-barová, Slovenka Benková, Ava Mária Zdravkovičová, Anna Zlochová, Mária Turanská a i.

Spoločenská stagnácia a neblahé politické okolnosti v deväťdesiatych rokoch veľmi poznačili aj hudobnú produkciu RNS v piatom desaťročí jej existo-vania. Zanikli početné zachodené aktivity, prestal pôsobiť Tanečný orchester, ktorý sa v tom čase zaraďoval medzi najlepšie v krajine..., aj Veľký ľudový orchester sa maximálne zmenšil a zostal z neho iba nekompletný Malý súbor. V nedostatku priliehavého hudobného telesa, slovenské ľudové piesne v tomto období nahrával dokonca aj Tamburášsky orchester. Tanečné a detské predlohy z festivalu Zlatý kľúč nahrávali externé súbory. Výsledok týchto neblahých okolností zvlášť kvitoval ochu-dobnený rozhlasový hudobný archív. Pokus o jeho obohatenie vo forme festivalu Pop tón, ktorý realizovala hudobná produkcia Novosadského rozhlasu, bol tiež len jednorazový.

Nové tisícročie a v ňom aj šieste desaťročie pôsobenia Novosadského roz-hlasu neprinieslo veľa nového, ani napriek želaniam poslucháčov a donebavolajúcim potrebám hudobnej redakcie RNS. Len občas sa objaví prípadná kvalitná nahrávka, zaujímavý autentický prednes z terénu. Nové nahrávky najčastejšie realizujú víťazi fes-tivalu piesní a spevákov slovenských ľudových piesní v Pivnici, a len zriedkavý nový talent alebo inštrumentálna, či spevácka skupina. Je pravda, že v štúdiu novosadského rádia v posledných rokoch nahrávali aj niektorí naši virtuózi hudby, Margaréta Benková, Ivana Jašová, Ivana Nováková, že pre potreby Slovenskej redakcie Rádia vznikol Fes-tival nových lyrických skladieb v Kulpíne, ktorý realizuje hudobná produkcia, že nová tvorba na festivaloch nezanikla, keďže sa v Selenči obnovil festival Zlatý kľúč, v Kovačici sa každoročne uskutočňuje festival detských piesní pod názvom Letí pieseň, letí, ale pravda je aj to, že nové nahrávky do archívu Rádia nepribúdajú! Jednotlivo si víťazné piesne autori a interpreti z predchádzajúcich ročníkov realizovali sami, ale tých na-

hrávok je veľmi málo. Technická, jazyková, interpretačná a umelecká úroveň CD-čiek, ktoré vznikajú v súkromných štúdiách u nás, len málokedy vyhovuje štandardom, takže sa týmito nahrávkami iba sporadicky vyplní program v slovenských reláciách Novosadského rozhlasu. Táto skutočnosť zapríčinila, že sa tak, ako to bolo v rokoch minulých, u nás neformovala súčasná, najmladšia generácia interpretov, a že redakcia hudobného programu nemá svoj vlastný súčasný, aktuálny a atraktívny materiál ako v predchádzajúcom období. Hudobní redaktori sa musia sami vynachádzať, a aby sa spolu s archívnymi nahrávkami z rokov zašlých nestratili v minulosti a neprišli o svojich poslucháčov, využívajú vo svojich reláciách vymoženosti internetu a súkromné audio nosiče. Zostáva nám veriť, že sa existujúce technické a interpretačné možnosti a schopnosti zlepšia a že sa v budúcnosti budeme môcť pochváliť kvalitnejšou produkciou, ktorá vyhoví vysokým programovým požiadavkám Rádio Nového Sadu.

V súčasnosti sa médium, akým je Novosadský rozhlas, nachádza pred novými výzvami. Prichádzajúci umelci, speváci, hudobníci, redaktori, producenti a súbory majú totiž dobrý základ, aby mohli pokračovať v 60 rokoch trasovanej ceste. Zvelaďovaním programových cieľov a zachovávaním našej tradičnej kultúry sa im určite podarí úspešne vkročiť do rokov budúcich. Či sa tak stane – neviem, ale ako osoba, ktorá v hudobnej redakcii a produkcii strávila celú svoju pracovnú dobu, držím palce všetkým, čo sa o to budú pokúšať. Je to v záujme našich poslucháčov a v záujme všetkých nás.

Resumé

Autorka textu svoj pracovný vek strávila v Novosadskom rozhlase ako hudobná redaktorka a producentka, a z tohto aspektu hodnotí šesť desaťročí tohto média. Rozdelením na desaťročia dostávame jasný prehľad všeobecného vývoja Novosadského rozhlasu a v rámci neho aj produkcie v slovenskom jazyku. V texte sú popísané žánre, ktoré striedavo dominovali v produkcii slovenskej hudby a uvedené sú aj mená interpretov, hudobníkov, skladateľov a upravovateľov, ktorí tvorili v slovenskom jazyku. Z textu vyplýva, že prvé tri desaťročia existovania Novosadského rozhlasu nastavili vysoké štandardy, ktoré po tom, ako boli v deväťdesiatych rokoch zrušené, zatiaľ nebolo možné prinavrátiť a že sú prípady kvalitných slovenských hudobných nahrávok v súčasnej dobe ojedinelé.

Rezime

Autorka teksta je svoj radni vek provela u Novosadskom radiju kao muzički urednik i producent, i sa tog aspekta vrednuje šest decenija ove medijske kuće. Podelom na decenije moguće je posmatrati celokupan razvoj Novosadskog radija i

u okviru njega i produkcije na slovačkom jeziku. U tekstu su navedeni žanrovi, koji su dominirali u pojedinim periodima a navode se i imena izvođača, muzičara, kompozitora i aranžera, koji su stvarali i na slovačkom jeziku. Iz teksta proizilazi, da su prve tri decenije postojanja Novosadskog radija uspostavile visoke standarde, koji su nakon celokupnog devastiranja devedesetih godina, čak i danas nedostižni i da su u današnje vreme retki slučajevi kvalitetne muzičke produkcije na slovačkom jeziku.

Priležitosti osláv 25. výročia
uloženia Poľnohospodárskeho
zväzku v Bačskom Petrovci

udeľuje

MÄTNÜ MEDAILU
Novosadský voštlak
Nový šál

členskú a výročnú družstvu
Petrovci, 28.11.1970

Samko

ZLATNÝ MIKROFON
ARANYMIKROFON
Bač. Topola
1973/74

З НАГОДИ ОТРИМОВАННЯ
КЮБИЛЕТНОГО ЗНАКУ ФЕСТИВАЛА
КУЛЬТУРИ РУСНАЦЬОК И УКРАЇНЦЬОК
„ЧЕРВЕНА РУЖА“ ФЕСТИВАЛСЬКИ
ОДБОР ДОБРЕЛАГО

ПОДЗЕКОВАНО

РАДИОТЕЛЕВІЗІЙНИЙ ЦЕНТР

303

ЗА ОКРЕМНЕ ДОПРИНОШЕННЯ И ПО-
МАГАННЯ КОЛО ОТРИМОВАННЯ И ОР-
ГАНІЗОВАННЯ ПОТРАЩІНІХ ФЕСТИ-
ВАЛОХ „ЧЕРВЕНА РУЖА“

13.08.1991
ІРИНА КРЕСТУВА

ІРЕАКОНАТЕКА

Marína Kováčová

absolventka muzikológie Hudobnej akadémie v Novom Sade

TVORBA TIBORA ANDRAŠOVANA V NOVOSADSKOM ROZHLESE

V dňoch, keď si vojvodinská verejnosť pripomína začiatky Novosadského rozhlasu, usporadúvajú sa oslavné a jubilejné vysielania k jeho šesťdesiatke. Slovenská redakcia tiež oslavuje a spomína si na začiatky svojej práce. Staršie generácie sa určite pamätajú na rôzne problémy a ťažkosti, s ktorými vtedy zápasili. Rozhlas vlastnil veľmi málo gramofónových platní, takmer všetky hudobné vysielania šli „naživo“, teda priamo zo štúdia do étra. Vo svojej knihe *25 godina muzičkog odeljenja* Anton Eberst¹ píše, že sa hudobná redakcia počas roku 1951 začala vzťahovať a stavať základy pre budúce programové schémy. Uvedené boli vysielania, v ktorých sa ľahkým štýlom a populárnym spôsobom vďaka písaným textom poslucháči oboznamovali o všetkom dôležitom na hudobnom poli, pričom sa predovšetkým prihliadalo na „záujmy a potreby poslucháčov národností v našej pokrajine“.²

Slovenská ľudová hudba mala na začiatku vyhradené priemerne 20 minút denne. V relácii *Populárna slovenská hudba* (v sobotu o 17.20 h) sa vysielala ľudová a populárna, čiže zábavná hudba. Vo *Vysielaní pre dedinu* (v nedeľu doobedu) sa tiež vysielala ľudová a zábavná slovenská hudba. Všetky relácie sa proporcionálne vtesnali do dennej hudobnej schémy a okrem ľudových a populárnych piesní vysielali sa aj spracované ľudové piesne, úryvky z operiet, umelecká vokálna a inštrumentálna hudba. Aj napriek problémom, ktorým sa muselo čeliť, a prejavovali sa v nedostatočnom počte úprav, nahrávok tiež bolo málo a boli čo zväčša nekvalitné, zápasilo sa i s nedostatkom spevákov, iba dvaja sa ukázali ako lepší, tvrdí Eberst² vo svojej knižke, poslucháči radi počúvali všetky vysielania. Šesťdesiate roky prispeli k spoznávaniu rôznych ochotníckych a profesionálnych skupín. Rozhlas svojimi vysielaniami získal aj inštruktívnu a pedagogickú funkciu a vplýval na prácu rôznych ochotníckych, ale aj profesionálnych spolkov v celej pokrajine. Vysielali sa nahrávky rôznych ochotníckych skupín, takže rozhlas prispieval k spoznávaniu a rozvoju ochotníckej hudobnej činnosti vo Vojvodine. Šesťdesiate roky priniesli zlepšenie stavu aj v slovenskej redakcii v smere zvýšenia počtu nahrávok, interpretov a kvality.

¹ Anton Eberst (Vršac, 27. apríla 1920 – Nový Sad, 19. februára 2005) bol klarinetista, pedagóg, hudobný spisovateľ a organizátor hudobného života v Novom Sade. Stal sa hlavným redaktorom hudobného programu novosadského rozhlasu v roku 1958, neskoršie aj riaditeľom Hudobnej produkcie, a na tých pozíciách zostal do roku 1983, keď odišiel na dôchodok. Vydal 28 kníh a učebníc, napísal mnohé hudobné články. Je autorom *Hudobného breviáru Vojvodiny* (*Muzički brevijar Vojvodine*, 1972), *Vršca* (1975) a *Nového Sadu* (1994). Je nositeľom Vukovej ceny (1974), Ceny oslobodenia Vojvodiny (1978), za svoju činnosť získal i cenu Iskra kultúry (1973), Októbrovú cenu mesta Nový Sad (dvakrát, v roku 1970 a 2002) a Špeciálne uznanie mesta Vrška (2004. roku) a mnohé iné uznanja.

² A. Eberst: Radio Novi Sad 1949 – 1974, 25 godina muzičkog odeljenja, Prosveta, Novi Sad, 1974, s. 14

Slováci mali pravidelné relácie, akou bola *Mládež v slovenskej ľudovej hudbe* (*Mladi u slovačkaj narodnoj muzici*), ktorá mala za cieľ prezentovanie mladých interpretov slovenskej ľudovej hudby. Vysielania každý utorok a štvrtok umožňovali zaradiť do programu väčší počet interpretov a pripraviť priliehavé komentáre. V relácii *Sobotienka ide* (piatok) sa vysielali populárne prednášky o ľudových nástrojoch, populárno-vedecky prezentované portréty interpretov alebo skupín, významné výročia alebo reportáže. V roku 1965 pribudlo hodne nových spevákov. V tom roku rozhlas angažoval dvanásť spevákov, ktorí nahrali piesne s Veľkým ľudovým orchestrom. Okrem nich nahrané boli piesne v ľudovom duchu Mikuláša Schneidera-Trnavského a ešte niekoľkých českých a slovenských autorov. Zvýšila sa úroveň orchestrálnych úprav, ktoré boli výnimočné, ako tvrdí Eberst², a speváci kvalitne predniesli piesne. Nahrali aj niekoľko populárnych skladieb pre potreby relácie pomenovanej *Hudobné pozdravy a blahoželanja*. V spomenutom roku od 7. do 15. mája v Novom Sade bol ako hosť Rádia Nový Sad Tibor Andrašovan¹, skladateľ a dirigent, ktorého v rozhlase angažovali, aby pre slovenskú redakciu upravil a nahral ľudové piesne a tance vojvodinských Slovákov a tak prispel k zväčšeniu už existujúceho fondu. Andrašovan nahral trinásť piesní, teda 47 minút hudby, ako uvádza Eberst². V projekte účinkovali títo sólisti: Božena Miklovicová, Pavel Čáni, Jozef Čech a Ján Žiga.

Na samom začiatku práce vo Vojvodine Andrašovan spracúval prevažne hudobný materiál z Báčky a to hlavne pre sólistu, prípadne dueto alebo spevácku skupinu. Pieseň *Susedovo d'ieuča* začína cimbal – oddelený tutti akordom, a klarinety. Cimbal dáva začiatkový impulz kontrabasom, ktoré nás uvádzajú do pohybu čardáša, a pieseň sa začína. Nasleduje očakávané poradie veršov, spestrených moduláciou. Podobný je aj úvod piesne *Maľovanie jarmá*. Tutti akord nám na samom začiatku povie, že sa má udiat niečo dôležité, s vážou, nasleduje klarinet sólo a cimbal ukončí stručný úvod. Verš začína vokálny sólista a klarinet nad tremolom huslí a za nimi cimbal otvorí cestu celému orchestru. Voľnosť upravovateľa je šikovne využitá na konci opakovaním slov *Maľovanie jarmá* spolu s klarinetom, ktorého zvuk sa stráca.

Hudobné ukážky:

Susedovo d'ieuča, dueto Boženy Miklovicovej a Pavla Čániho, 2.35

Maľovanie jarmá, spieva Jozef Čech, 3.14

¹ Tibor Andrašovan sa narodil 3. apríla 1917 ako jedno z deviatich detí kováča v Slovenskej Ľupči. V roku 1920 sa rodina presťahovala do Banskej Bystrice. V roku 1937 zmaturoval na Učiteľskom ústave v Banskej Bystrici a zapísal sa študovať hudobnú vedu na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. V rokoch 1940 – 1945 študoval aj na bratislavskom Konzervatóriu – kompozíciu u profesora Eugena Suchoňa a dirigovanie u Jozefa Vincoureka a Kornela Schimpla. Počas posledných prázdnin 1945. roku bol na kurze majstrovskej školy orchestrálneho a zborového dirigovania v Prahe. Súčasne študoval na Filozofickej fakulte Karlovej univerzity u profesora Zdenka Nejedlého a Josefa Huttera. Andrašovan krátko pôsobil na učiteľských akadémiách v Modre a Bratislave, potom ako korepetitor a dirigent, a neskoršie aj ako dramaturg Opery SND v Bratislave. Ako skladateľ vytvoril mnohé diela, ku ktorým patria: balety, opery, operety, symfonické a komorné diela, hudba pre filmy, zbory. Andrašovan mal neobvyklý zmysel a cit pre folklórny materiál, ktorý spracoval pre súbory, akými sú SLUK a Lúčnica. Niektoré z názvov, ktoré majster podpísal, sú: Zaviatym chodníčkom, Detvianska veselica, Radvanský jarmok, Goralská ľúbost, Podpolianska mlad'. Zomrel v Bratislave 14. júna 2001. roku, pochovaný je na cintoríne v Slávičom údolí.

² A. Eberst, op. cit, s. 116

Tibor Andrašovan spolupracoval s Novosadským rozhlasom takmer do konca svojho života – do osemdesiatych a deväťdesiatych rokov minulého storočia. V tomto období sa zameral prevažne na hudobný materiál z Banátu a Sriemu, ktorý mu poskytla Kvetoslava Benková. O tom, v akej miere robil štylizácie v prvom alebo druhom období, možno iba orientačne hovoriť. Totiž, počas prvého obdobia písal piesne „pôvodnejšie“, ale preto orchester mal dôležitú funkciu: emotívne sfarbiť pieseň, hudobnými prostriedkami sledovať obsah textov. V druhom období, od osemdesiatych rokov, sa Andrašovan venoval aj úpravám, pri ktorých sa vyskytovali intervencie v spievanej melódii.

V balade *Chod'ila Zuzana* poslucháč si povšimne tanečný charakter orchestra. Na začiatku, v prvých veršoch, prevláda sláčikový zvuk, ktorý zodpovedá hlasom speváckej skupiny, pokiaľ sa „hlavná“ melódia opakuje v klarinetoch. Od stredu piesne – *Príde vám pochvala od pána cisára...* Andrašovan udeľuje klarinetom vzostupné pasáže vo veršoch a sláčiky používa na spôsob *pizzicato*, z ktorých na „opakovačkách“ oddelí husle a dá im úlohu, ktorú predtým mali klarinety. Situácia sa znovu mení v poslednom verši – *Už tábor bubnuje...* drevené dychové nástroje podporujú hlasy a celý korpus sláčikov je utišený. Skupina spieva ešte jeden verš na samohlásku a, akoby spievala milá, zalamujúc rukami. Po krátkom vzdychu nasleduje orchestrová coda: sólo husle ukončia svoju vetu a orchester sa rozchádzajúc postupne stráca.

Pieseň *Prel'eťel sokol'ík* začína flauta a klarinet, znižujúc sa. Orchester diskretné sprevádza speváčku, plnosť zvuku nie je utratená a vrcholné body tiež nie sú zanedbané. Vypočujme si Veľký ľudový orchester RTVNS, ktorým dirigoval Tibor Andrašovan.

Hudobné ukážky:

Chod'ila Zuzana (balada), spieva Kvetoslava Čániová a vokálna skupina Kvety, hrá Veľký ľudový orchester RTVNS, nahrané 26. mája 1979, 4.10

Prel'eťel sokol'ík, spieva Ľudmila Berediová, hrá Veľký ľudový orchester RTVNS, nahrané 7. mája 1990, 3.18

Od osemdesiatych rokov (v tabuľke č. 1 od piesne *Prad'me, prad'me*) vidno, že Andrašovan začal spájať dva orchestre – ľudový, t. j. sláčikový a tamburášsky orchester. Pre mňa, ktorá som nepoznala majstra, zostáva otvorená otázka, prečo spájal tieto dve telesá. Možno mal potrebu vyskúšať slovenské piesne kombinované so zvukom tamburíc, alebo to bolo populárne v tých rokoch. Dokonca, možno to bola aj rozhlasová politika, ktorá poukazovala na bratstvo a jednotu vo Vojvodine, zjednocovaním slovenského zvuku s tamburášmi. Na otázky by určite mohli dať odpoveď tí, ktorí poznali Tibora Andrašovana a spolupracovali s ním. Piesne z osemdesiatych rokov ako napr. *V tej Pad'ínej*, *V pad'ínskej dol'íne* a ďalšie z roku 1985 (podľa tabuľky č. 1) sú napísané pre tamburášsky orchester. Chcem iba spomenúť, že v roku 2008 v revuálnej časti kulpínskeho lyrického festivalu tamburášsky orchester RTVNS hral osem skladieb upravených Tiborom Andrašovanom.

Hudobná ukážka:

Husi, biele husi spieva Ženská spevácka skupina SKUS-u Jednota z Hložian a hrá Veľký ľudový orchester a tamburášsky orchester RTVNS, pieseň bola nahraná 22. decembra 1982, 4.17

V rozhlasovej fonotéke je tá istá pieseň nahraná aj so sólo klarinetom. Obidve verzie sa začínajú cimbalom a tamburami. Úloha tamburášskeho orchestra je prevažne harmonická: ponad držané akordy hlas a v inštrumentálnej verzii klarinet rozvíja svoju melódiu.

Vokálno-inštrumentálne a inštrumentálne verzie tej istej piesne boli pravdepodobne populárne, o čom svedčí aj pieseň *Tečie voda, aj potok*. Charakter a potrebu po pohybe Andrašovan spracoval takým spôsobom, aby udržal pozornosť poslucháča bez ohľadu na to, či ide o prednes s textom alebo iba o orchestrový prednes.

Hudobná ukážka:

Tečie voda, aj potok, Veľký ľudový orchester RTVNS, dirigent Tibor Andrašovan, nahrané 13. septembra 1983, 1.07, spieva Jarmila Zimová (dve verzie)

Na záver si vypočujeme úpravu ešte jednej piesne pre sólo inštrument a orchester, ktorá je napísaná a nahraná práve v takej forme. Je to:

Hudobná ukážka:

Keď pôjdem s Pazova, sólista na harmonike je Mića Janković a sprevádza ho Veľký ľudový orchester RTVNS, nahrané 9. mája 1990, 2.38

Úpravy slovenských ľudových piesní, ktoré Tibor Andrašovan písal pre Novosadský rozhlas, boli nielen pre sólových spevákov, ale aj pre spevácke skupiny, akou boli Kvety, ženská spevácka skupina z Hložian a iné, potom i pre sólové inštrumenty, sláčikový orchester, tamburášsky orchester a dvojité sláčikový a tamburášsky orchester.

Andrašovan ako dobrý orchestrátor vedel do obyčajnej piesne vnieť nový tematický materiál, ktorý vložil do úvodu, striedal ho s veršami alebo zvuk osviežil malou rytmickou výmenou na vhodnom mieste. Dbal o to, aby obsah piesní bol zrozumiteľný: orchester zredukoval na minimum, aby nezatienil speváka, a zvukovo ho zväčšoval pred refrénmi, ktoré zvyčajne opakujú text. Dynamika bola tiež jedným z elementov, ktoré používal na bohatšie vyjadrenie citov, na čo sa v posledných časoch až priveľmi zabúda, totiž dnes sa prevažne spieva a hrá rovnako hlasno.

Z činnosti Tibora Andrašovana v hudobnej redakcii slovenskej menšiny treba spomenúť i transkripcie pre tamburášsky orchester, ktoré písal pre hudobnú redakciu Novosadského rozhlasu. Totiž, keď sa Andrašovan v posledných rokoch začal zaujímať o tamburášov, písal najprv úpravy pre slovenské piesne. Neskôr upravil 16 transkripcií nasledujúcich skladateľov: Dvořáka, Rachmaninova, Čajkovského, Fibicha, Rimského-Korsakova a Brahmsa (tabuľka č. 2). Takých diel nie je mnoho v porovnaní s inými upravovateľmi, ktorí robili transkripcie pre tamburášov v rozhlase, sú však

pozoruhodné a nezaostávajú za nimi.

Zoznam piesní podaný v tabuľke č. 1 je spracovaný na základe údajov z nototéky. Názvy piesní nie sú všade presne zapísané – záznamy pravdepodobne robila osoba, ktorá nepozná slovenský jazyk, lebo vidno niektoré nelogickosti v názvoch, a rukopisy tiež môžu byť nejasné. Poradové čísla piesní nie sú zapisované v každom zošite, takže sa vynechajú. Arabské čísla pred piesňami sú ponechané, keďže boli uvedené v daných zošitoch, a niekedy sa zhodujú s rímskymi v nasledujúcom stĺpci, niekedy zasa nie. Noty sa uschovávajú vo fascikloch – označené sú arabskými číslicami, a to niekoľko názvov v jednom fascikli. Tiež zo súpisu nie je jasné – podľa rímskych čísel, označujúcich poradie piesní vo fascikli – či ide o spleť alebo je každá pieseň napísaná pre seba, keďže niektoré majú rovnaké rímske a rozličné arabské číslo. Nie je všade presne uvedené ani obsadenie a interpret. Je mnoho piesní, kde sa uvádza hlas a orchester, avšak pri otvorení partitúr alebo vypočítaní nahrávok nasleduje prekvapenie.

Pozrime si v tabuľke pieseň číslo 1 354, tam je napísané: pre hlas a orchester a v poznámke „slovenské“. K dispozícii som mala partitúru tejto piesne, písanú skladateľovou rukou, písalo *Slovenská pieseň pre ženský zbor a tamburášsky orchester, Bratislava 1985*, v ktorej je zápis vokálneho partu. Nasledovalo prekvapenie, nahrávka bola iba pre orchester bez speváckej skupiny.

Teda krok k poznaniu diela Tibora Andrašovana v Novosadskom rozhlase je možné ukončiť, iba keď sa všetky signatúry v nototéke a fonotéke dajú do súvisu, to by uľahčilo hľadanie konkrétnej vokálnej, prípadne inštrumentálnej verzie danej piesne a boli by zapísané všetky varianty. Potom by sa rubrika *Poznámky* možno mala zmeniť na číslo vo fonotéke. Magnetofónové pásky obsahujú presné údaje o interpretoch, dátume nahrávania, o orchestri, skladateľovi, upravovateľovi, producentovi, nimi by sa doplnili údaje podané v nasledujúcich tabuľkách, a zároveň položili pevné základy pre tvrdenia o skladateľovej tvorbe.

Spracované ľudové piesne:

Tab. č. 1: Signatúry a poznámky sa vzťahujú na údaje z nototéky

Pieseň	Por. číslo	Fascikel	Obsadenie	Poznámky
Prekáračky	III	48	Hl. a orch.	-
1. V jednom kraji bývam	I	86	Spev. sk. a orch.	
2. Vyleteli holubice	II	86	Spev. sk. a orch.	
3. Lastovienka lieta	III	86	Spev. sk. a orch.	
4. Tie petrovské zvony	IV	86	Spev. sk. a orch.	

Pieseň	Por. číslo	Fascikel	Obsadenie	Poznámky
1. V jednom kraji bývam	I	89	Hl. a orch.	
2. Vyleteli holubice	II	89	Hl. a orch.	
3. Lastovienka lieta	III	89	Hl. a orch.	
4. Tie petrovské zvony	IV	89	Hl. a orch.	
5. Naučil sa k nám chodievať Janík	V	89	Hl. a orch.	
1. To petrovské pole	I	115	Hl. a orch.	Božena Miklovicová
2. Chodieval k nám	I	115	Hl. a orch.	Božena Miklovicová
1. Ťažko tomu sýkorovi	II	115	Hl. a orch.	Božena Miklovicová
2. Stávala som na ľade	II	115	Hl. a orch.	Božena Miklovicová
3. Petrovské hodiny	II	115	Hl. a orch.	Božena Miklovicová
1. V aradáčskom poli	III	115	Hl. a orch.	Jozef Čech
2. Maľovanie jarmá	III	115	Hl. a orch.	Jozef Čech
3. Keď ja pôjdem	III	115	Hl. a orch.	Jozef Čech
1. Idem, idem, lebo musím	I	116	Hl. a orch.	Jozef Čech
2. Jaj, Anička, kde si bola predvečerom	I	116	Hl. a orch.	Jozef Čech
3. Anka moja, Anka	I	116	Hl. a orch.	Jozef Čech
1. Chodila líška	II	116	Hl. a orch.	Pavel Čáni
2. Petrovská dedina	II	116	Hl. a orch.	Pavel Čáni
3. V šírom poli hruška stojí	II	116	Hl. a orch.	Pavel Čáni
4. Tam za našou záhradou	II	116	Hl. a orch.	Pavel Čáni
1. Ach, Anička, čo je ti		139	Hl. a orch.	
2. Letela, letela		139	Hl. a orch.	
3. Z večera je jasno		139	Hl. a orch.	
4. Ani tak nevonía		139	Hl. a orch.	
5. Čo sa stalo v tom Petrovci		140	Hl. a orch.	
6. Aradáčske šire pole		140	Hl. a orch.	
7. Susedovo dievča, čo robíš		140	Hl. a orch.	Pavel Čáni
8. Mesiačku, mesiačku		140	Hl. a orch.	
9. Pod okienkom		141	Hl. a orch.	

Pieseň	Por. číslo	Fascikel	Obsadenie	Poznámky
10. Mala som ja		141	Hl. a orch.	
11. Jaj, mamička moja		141	Hl. a orch.	
12. Mám ja jednu záhradenku		142	Hl. a orch.	
13. Oj, mladost'		142	Hl. a orch.	I transpozícia
14. Spomínam na teba		142	Hl. a orch.	
Zakopiasky (goralský tanec)	II	214	Orch.	
Sviecajú mi zore	I	291	Žen. sk. a orch.	
Chodila Zuzana	I	291	Žen. sk. a orch.	
Povedz že mi, milá	II	291	Žen. sk. a orch.	
Tá Ružena hromova	II	291	Žen. sk. a orch.	
Neďaleko pánskej hory	I	292	Hl. a orch.	
Zverbovaný	II	292	Žen. sk. a orch.	
Od kútika, do kútika	II	292	Žen. sk. a orch.	
Chodievali chlapi k nám	II	292	Žen. sk. a orch.	
Tri uspávanky z Banátu	I	293	Hl. a orch.	
Tečie voda do potôčka	III	305	Hl. a klavír	
Tá láska vrtká	IV	305	Hl. a klavír	
Hor ulicou	V	305	Hl. a orch.	
Veje vetrik	VI	305	Hl. a orch.	
Ke' sa milý	VII	305	Hl. a orch.	
Mala som ja rozmarím	VIII	305	Hl. a orch.	
Pri tej hore	I	306	Hl. a orch.	
Bude vojna, bude	II	306	Hl. a orch.	
Ide furman	III	306	Hl. a orch.	
Počula som, milý	IV	306	Hl. a orch.	
Široko d'eľako	V	306	Hl. a orch.	
Snivala som	VI	306	Hl. a orch.	
Tichý vietor	I	307	Hl. a orch.	
Tatam pajtáš	II	307	Hl. a orch.	
Keby si ja mohla	III	307	Hl. a orch.	

Pieseň	Por. číslo	Fascikel	Obsadenie	Poznámky
Žnilo sa starvo trlo	IV	307	Hl. a orch.	
Prad'me, prad'me	III	313	Skupina tamb. a sláč. orch.	
Bolí ma malý prst	I	314	Skupina tamb. a sláč. orch.	
Kerá je to hviezdička	II	314	Skupina tamb. a sláč. orch.	
Nespočívaj, slnko	III	314	Skupina tamb. a sláč. orch.	
Za našima humny	I	315	Skupina tamb. a sláč. orch.	
Povedz mi, má milá	II	315	Skupina tamb. a sláč. orch.	
Husi, biele husi	III	315	Skupina tamb. a sláč. orch.	
Po doline	IV	315	Skupina tamb. a sláč. orch.	
Tej noci sa mi...	I	316	Skupina tamb. a sláč. orch.	
Ni je neska	II	316	Skupina tamb. a sláč. orch.	
Nišť sa, šuhaj	III	316	Skupina tamb. a sláč. orch.	
Červené jabĺčko vo vačku mám	I	317	Hl. a orch.	
Červené jabĺčko po tanieri	II	317	Hl. a orch.	
Čie sa to húski	III	317	Hl. a orch.	
Mala som milého	IV	317	Hl. a orch.	
To srdiečko moje	I	318	Hl. a orch.	Selenča '83
Tečie voda, aj potok	II	318	Hl. a orch.	Selenča '83
Teraz som zbadala	III	318	Hl. a orch.	Selenča '83
Dievčence, dievčence	IV	318	Hl. a orch.	Selenča '83
Ako si, mój milý	V	318	Hl. a orch.	Selenča '83
Pýtau si si, moj milenký	VI	318	Hl. a orch.	Selenča '83
Sedelo pár sivých	I	319	Hl. a orch.	Selenča '83
V našom dvore lipa	II	319	Hl. a orch.	Selenča '83

Pieseň	Por. číslo	Fascikel	Obsadenie	Poznámky
Chlapci mašiniisti	III	319	Hl. a orch.	Selenča '83
Na tú našu zahradenku	IV	319	Hl. a orch.	Selenča '83
Od mestečka	V	319	Hl. a orch.	Selenča '83
Oj mamička, mamička	VI	319	Hl. a orch.	Selenča '83
Milí mój	VII	319	Hl. a orch.	Selenča '83
Ej, ženy, ženy...	IV	324	Hl. a orch.	
Pod javorníčkom	V	324	Hl. a orch.	
Zasiala som rozmarínok	VI	324	Hl. a orch.	
Od konca, do konca	I	325	Hl. a orch.	
Do podkovca	II	325	Hl. a orch.	
Nejdi milý	III	325	Hl. a orch.	
V tej Padinej	IV	325	Hl. a orch.	
Čo sa stalo	V	325	Hl. a orch.	
Prečo si sa, Anička	I	326	Hl. a orch.	
Ide dievča po ulici	II	326	Hl. a orch.	
Nebi sa, Janko	III	326	Hl. a orch.	
Lúčenie, lúčenie	IV	326	Hl. a orch.	
Ej, láska, láska	V	326	Hl. a orch.	
Doliny, doliny...	I	334	Sólo vn. a orch.	
Variácie na slovenskú...	I	339	Orch.	
Ešte raz sa obzrieť mám	IV	339	Sólo vn. a orch.	
Goralský sekerový tanec	III	356	Sláč.orch.	
Zbojnický tanec č.8	I	357	Veľký orch.	
Tanec z podhalia č. 9	II	357	Veľký orch.	
Keď pojdem z Pazova	I	358	Sólo vn. a orch.	
Pazovské dievčence	II	358	Sólo vn. a orch.	
Aká je to potajomná	I	359	Hl. a orch.	
Preletel sokolík	II	359	Hl. a orch.	
U richtárov sedia	III	359	Hl. a orch.	
V našom dvore...	IV	359	Hl. a orch.	
Hruška	V	359	Hl. a orch.	
Pod okienkom mojím	VI	359	Hl. a orch.	

Pieseň	Por. číslo	Fascikel	Obsadenie	Poznámky
A ja chlapec Kanušan	VI	372	Hl. a orch.	
Prečo si, milá	VII	372	Hl. a orch.	
V padinskej doline	I	1354	Hl. a orch.	
Sadla muška	II	1354	Hl. a orch.	Slovenské (október 1985)
Mal som prsteň	III/o	1354	Hl. a orch.	Slovenské (október 1985)
Keď som išla...	III	1354	Hl. a orch.	Slovenské (október 1985)
Robota, robota...	IV	1354	Hl. a orch.	Slovenské (október 1985)
Ččina, ččina...	V	1354	Hl. a orch.	Slovenské (október 1985)
Vrť sa, dievča	I	1409	Hl. a orch.	Slovenské
Vrtela by sa...	II	1409	Hl. a orch.	
Oj, dievčatko	III	1409	Hl. a orch.	
Kde že si mi, moja...	IV	1409	Hl. a orch.	
Zakvitla čerešňa	V	1409	Hl. a orch.	

Transkripcie pre tamburášsky orchester:

Tab. č. 2

Skladateľ	Skladba	Por. číslo	Fascikel	Obsadenie
Rimskij-Korsakov	Let čmeliaka/ Bumbarov let	I	1355	Tamb. orch.
Rimskij-Korsakov	Opio sam se	II	1355	Tamb. orch.
Čajkovskij	Trepak	III	1355	Tamb. orch.
Zdeněk Fibich	„Poem“	IV	1355	Tamb. orch.
Čajkovskij	Romanca	V	1355	Tamb. orch.
Čajkovskij	Valse tristé	I	1356	Tamb. orch.
Čajkovskij	Pieseň bez slov	II	1356	Tamb. orch.
Čajkovskij	Ruská trojka	III	1356	Tamb. orch.
Čajkovskij	Alla turca	IV	1356	Tamb. orch.
Čajkovskij	Večerný zvon	I	1357	Tamb. orch.
Čajkovskij	Oči čierne (variácie)	II	1357	Tamb. orch.
Offenbach	Barkarola	III	1357	Tamb. orch.
Brahms	Valčík A-dur	I	1410	Tamb. orch.
Rachmaninov	Prelude	II	1410	Tamb. orch.
Dvořák	Valčík prvý	III	1410	Tamb. orch.
Dvořák	Humoreska	IV	1410	Tamb. orch.

Zoznam použitej literatúry:

Anton Eberst, 25 godina muzičkog odeljenja, Prosveta, Nový Sad 1974

Webová stránka Hudobného centra /www.hc.sk/src/hudobne_centrum

Webová stránka: <http://www.antoneberst-cfc.rs/o-eberstu/>

Resumé

Ide o hodnotný príspevok absolventky muzikológie Hudobnej akadémie v Novom Sade, ktorý prináša prinajmenšom dva dôležité aspekty z činnosti hudobného skladateľa Tibora Andrašovana v Novosadskom rozhľase. Po prvé, autorka podáva hudobnú analýzu úprav slovenských ľudových piesní z Báčky, Banátu a Sriemu, ktoré T. Andrašovan nahral v Novosadskom rozhľase. Popisuje orchestrálne riešenia a

vyhľadáva symboliku, ktorá z týchto riešení vyplýva, a podáva vlastné úvahy o týchto skladateľských riešeniach. Druhým dôležitým segmentom tejto práce je mimoriadne hodnotný zoznam piesní, ktoré orchesterálne spracoval T. Andrašovan a z ktorého vidno, v ktorom roku, v akom obsadení a prípadne aj s ktorými interpretmi sú piesne nahrané. Taktiež autorka uvádza zoznam transkripcií diel svetových skladateľov, ktoré T. Andrašovan vytvoril pre tamburášsky orchester. Autorka v texte upozorňuje na nedostatky v záznamoch a zároveň uvádza odporúčania ako aktuálny stav zlepšiť.

Rezime

Izuzetan rad apsolvantkinje muzikologije Muzičke akademije u Novom Sadu, koji donosi dva veoma bitna aspekta delovanja slovačkog kompozitora Tibora Andrašovana u Novosadskom radiju. Pre svega autorka teksta analizira orkestraciju slovačkih narodnih pesama iz Banata, Bačke i Srema koje je T. Andrašovan snimio za Novosadski radio. Autorka opisuje rešenja kojima kompozitor pribegava, traga za simbolikom, koja iz ovih rešenja proizilazi i daje vlastita zapažanja o tim kompozitorskim rešenjima. Drugi važan segment ovog rada je spisak pesama, za koje je orkestraciju uradio T. Andrašovan u kojem se navodi i godina, sastav, eventualno izvođači snimljenog materijala. Takođe, autorka navodi spisak transkripcija dela svetskih kompozitora, koje je T. Andrašovan prilagodio tamburaškom orkestru. Na kraju izvodi zaključke i upozorava na nedostatke u vođenju spiskova i navodi rešenja i preporuke, kako to stanje poboljšati.

Doc.Mgr. Michal Babiak Mr.

Katedra estetiky, filozofická fakulta Univerzity Komenského

Bratislava

TRADÍCIA AKO HODNOTA – TRADÍCIA AKO PROBLÉM

Výskum estetických a umeleckých hodnôt, kategórií a javov v sociálnom prostredí národnostnej enklávy má isté špecifiká v porovnaní s výskumom rovnakého zamerania v kontexte tzv. materskej krajiny alebo väčšinového národa. Pre krajské komunity dolnozemsých Slovákov, kam patrí aj slovenská enkláva vo Vojvodine, je charakteristické, že dlho žili tradičným spôsobom života, zachovávajú si pritom svoje národné a duchovné špecifiká. Otváranie smerom navonok tejto enklávy sa začalo iba po druhej svetovej vojne, čo je relatívne novší fenomén, ktorého špecifiká bude možné sledovať až s odstupom, no aj v tomto okamihu je možné reflektovať isté javy v ich synchronnej prezentácii.

Keď hovoríme o tradičnom spôsobe života Slovákov vo Vojvodine ako o rozhodujúcej forme ich duchovného bytia a národnej existencie, máme v prvom rade na mysli preferovanie, afinitu a príklon ku kategóriám tradície a tradičného ako k hodnotám, ktoré v sociálnom živote tejto enklávy zaberajú trvácejšie a stálejšie postavenie, respektíve stoja vysoko v hodnotovom rebríčku. Konzervatívna tradičnosť sa vníma ako čosi, čo determinuje národnú svojbytnosť, špecifickosť a dištinktívny rys, na základe ktorého je možná pozitívna identifikácia a sebaidentifikácia. Tento atribút má teda isté hlbšie ontologické korene – bohatý inventár najrozličnejších tradičných javov sa prezentuje na argumentáciu toho, čím táto komunita v minulosti bola, čím sa javila ako špecifická, iná a svojbytná a na základe tejto historickej perspektívy sa prezentuje aj tým, čím v súčasnosti je a ako taká chce v týchto originálnych, vlastných intenciách aj zotrvať. Zachovanie tradícií sa v takomto okamihu, v takejto podobe, javí ako náhrada inštitúcií, ktoré v širších kontextoch, akými sú napríklad národný alebo štátny kontext, plnia isté funkcie: to čo v národnom kontexte robia múzeá, galérie a rozličné ústavy, to v národnostnom často robia zariadenia v prostredí vlastného domu: zbierajú etno materiál, zapisujú si ľudové piesne, nárečové slovníky, robia fundusy krojov, zbierajú artefakty umeleckej a úžitkovej výroby, vytvárajú najrozličnejšie zbierky, píšú dejiny rodu, dejiny obce, dejiny cirkevného zboru atď.

Slovenská národnostná menšina vo Vojvodine veľmi dlho žila životom mimo inštitucionálnym, respektíve spoliehala sa na spôsoby národnostného bytia v podmienkach zachovávaní tradícií. Kvôli presnosti je možné hovoriť aj o ďalšom fenoméne a síce, že viaceré funkcie inštitúcií preberali inštitúcie, ktoré mali prvorado inú orientáciu: mám tu na mysli napríklad sféru školstva, kde popri prvoradej školskej orientácii sa formoval aj napríklad zbierkový materiál, alebo rozličné formy prvotného materiálového výskumu. Základné rozdelenie ale vidím vo vyššie nastolenom princípe: táto enkláva sa prvorado spoliehala na kategóriu tradície, pretože fenomén inštitúcií, ktorých náplňou je starostlivosť o uchovávanie podôb duchovného

života tejto society, je vlastne iba novším fenoménom. K najstarším patria slovenské gymnázium v Petrovci ako inštitúcia zameraná na intelektuálne formovanie tunajšej študujúcej mládeže, Matica slovenská v Juhoslávii, ktorá dávala rámec organizačnej a reprezentačnej inštitúcie, ktorej ale pohnutý osud s prerušovanou činnosťou, podobne ako v prípade Národného múzea v Petrovci, znemožnil širšie etablovanie v duchovnom a sociálnom vedomí vojvodinských Slovákov; ďalej to boli časopisy, tlačiareň a kníhtlač, ktoré boli nositeľmi literárnych tradícií a literárnej produkcie, slovenská redakcia Novosadského rozhlasu, ktorá sa zamerala na hovorené slovo a hudobnú sféru, neskôr k nim pribudli Katedra slovakistiky, slovenská redakcia TV NS, galérie insitného umenia a akademického umenia, kultúrno-umelecké spolky, divadlá, festivaly, prehliadky atď.

Najnovším javom v spoločenskom živote tejto komunity je Národnostná rada slovenskej národnostnej menšiny, ktorá je vrcholnou reprezentačnou zastupiteľskou a exekučnou spoločenskou inštitúciou a Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov ako profesionálna inštitúcia zameraná na široké spektrum výskumu kultúrnych javov tejto národnosti. V takomto zornom uhle je možné hovoriť o vysokom stupni inštitucionálnej starostlivosti o podoby národného, sociálneho a kultúrneho života vojvodinských Slovákov.

S úctou voči predmetu tohto sympózia, teda s prihliadnutím na jeho muzikologický charakter, chcel by som sa zmieniť o niektorých záležitostiach, ktoré vnímam ako prioritu, keď ide o výskum hudobnej kultúry vojvodinských Slovákov. So vznikom ústavu sa formovali aj vysoko profesionálne inštitucionálne podmienky sústredenia a systematického spracovania informácií o hudobnom dedičstve tejto národnosti. Pred ústavom stoja dve veľké sféry, s ktorými bude potrebné sa vyrovnáť, respektíve vyriešiť ich. Prvá sféra je oblasť umeleckej hudby, druhou je oblasť folklóru. V oblasti umeleckej hudby pred ústavom stojí výzva výskumu takých fenoménov, akými sú zmapovanie činnosti – ale zrejme aj vydanie na nosičoch – diel popredných slovenských hudobných skladateľov a zberateľov ľudových piesní z tohto prostredia – Martina Kmeťa, Juraja Feríka st., Jána Ďuricu atď., výskum špecifických fenoménov, akými sú: podiel tunajšieho prostredia na slovenskej operete – nahrávky Boženy Miklovicovej a Pavla Čániho, fenomén Peknej, novej, maľovanej kolísky v tunajšej kultúre, ďalšie operety ako Nápoj lásky, Hej, horička zelená, opery Zypa Cupák atď., fenomény repertoáru zborovej piesne, prítomnosť slovenských skladateľov v tomto prostredí – Figuša Bystrého v Padine, Mikuláša Schneidera-Trnavského vo Veľkom Bečkereku, kontakty Eugena Suchoňa s tunajšou ľudovou piesňou, a samozrejme javy, ktorých sme svedkami v súčasnosti: dirigentská osobnosť Juraja Feríka ml., baletné umenie Rastislava Vargu, úspešní mladí interpreti, akými sú Marína Kaňová, Margaréta Benková, Ivana Nováková, Boris Babík atď.

Popri tomto, ako vidno, ohromnom poli práce, ústav ako vrcholová profesionálna inštitúcia, by mal koordinovať aj činnosti, ktoré súvisia s druhým uvedeným kontextom a tým je oblasť folklóru. Táto povinnosť je determinovaná tým, že sféru folklóru vojvodinskí Slováci stále vnímajú ako najreprezentatívnejšiu formu prezentácie svojej národnej svojbytnosti – viac ako literatúru, divadlo, šport alebo ďalšie javy. Folklór je čosi posvätné, lebo sa v ňom stretáva moment tradičnosti, ako

jeden zo stĺpov, na ktorom spočívalo národné bytie, s momentom umenia ako stĺpom širokého duchovného prebyvania a prezentovania tejto society.

No práve v tejto oblasti vidím veľmi veľa výziev, respektíve problémov, pred ktorými stojí nielen ústav, ale aj celá kultúrna sféra vojvodinských Slovákov. Základný problém by bolo možné naformulovať takto: my, vojvodinskí Slováci, strácame, alebo sme už aj stratili pocit folklórnej autenticity, alebo inými slovami: sféra folklóru u vojvodinských Slovákov sa nevníma iba ako niečo posvätné tradičné, čo patrí do sféry minulosti, ale je folklór aj niečo, čo stále žije, vyvíja sa, mení, niečo čo je potrebné dopĺňať, oživovať, prinášať nové podnety atď. Dokladov na takýto postoj nachádzame v rozličných oblastiach folklórnej sféry: povedzme záležitosť krojov: bolo by veľmi jednoduché urobiť prísnu hranicu štylovej čistoty, teda určiť, čo to je krojovo čisté a čo nie, keby bola záležitosť krojov uzavretá; no uzavretá nie je: kroje stále žijú v našom kontexte, vyvíjajú sa, menia. Kýmkoľvek budú žiť ľudia, ktorí budú používať kroj ako na pracovnú, každodennú činnosť, tak aj na sviatočnú prezentáciu – do kostola, na svadbu atď., nebude možné povedať, čo sú definitívne varianty slovenského dolnozemskeho kroja. Lebo stále budeme svedkami nových a nových inovácií, ktoré budú prichádzať priamo z terénu. Navyše ani teraz nemáme dostatočne jasné povedomie o tom, kedy vystupujú naše folklórne súbory, z ktorého obdobia sú kroje, v ktorých tanečníci tancujú: je to pokus o tanec z 50-tych rokov alebo 30-tych rokov 20. storočia. Na Slovensku, kde je otázka krojov stabilizovanejšia, rovnako nie je možné určiť jednotnú hranicu, kde je začiatok a kde koniec sféry folklórnej prezentácie: kým niektoré kroje sú, alebo vychádzajú z tradície relatívne staršej sféry, ako napríklad hontiansky, iné sú už záležitosťou 19. storočia, ako je v prípade Turca, kým zasa šarišské a zemplínske kroje, najmä vďaka materiálom, prežrdávajú, že ide o tridsiate roky 20. storočia, keď značná časť Slovákov z východného Slovenska odchádzala do Ameriky a odtiaľ posielala nové americké dezény látok, z ktorých sa následne šili kroje. V našom prostredí takáto diferenciácia absenteuje. Tradičný slovenský dolnozemský kroj, bez ohľadu na prostredie, bol do prvej svetovej vojny určený ako prvorado farebne redukovaný. Ako je to komparatívne možné sledovať, súvisí to najmä s konfesiónalnou príslušnosťou. Tým, že v prípade vojvodinských Slovákov, až na časť Selenče, ide o evanjelikov a.v., sa tradične táto konfesiónalna determinácia premietala aj do farebnej určenosti krojov: vojvodinskí Slováci sa do rozpadu monarchie obliekali rovnako ako ďalší luteráni: na Slovensku hlavne obyvatelia Turca, ale aj v ostatných častiach Európy – tak ako Sasi, Prusi či škandinávske národy. Nie je to nič divné, lebo luteranizmus nakladal odopieranie ozdobnosti a preferoval eleganciu čiernej a bielej farby. Farebná pestrosť v krojoch na Slovensku sa stupňuje aj práve podľa uvedeného princípu – najviac farieb a ozdobnosti nachádzame tam, kde je najmenej evanjelikov: detvianske kroje, rovnako ako detvianske kostoly, ale dokonca aj detvianske kríže na hroboch sú maximálne vyzdobené. No vráťme sa do nášho prostredia. Čo a ako vplývalo na moment postupného opúšťania farebného asketizmu v našich krojoch? Bol to fakt, že úloha cirkvi začala postupne slabnúť, alebo je príčina širšia, znova v samotnom konfesiónalnom určení nášho náboženstva: to, ako povedal Vladimír Mináč, Boh u nás luteránov, je len tak latentne prítomný. Ak nielen cirkev, ale aj samotné náboženstvo začalo strácať svoje miesto v úvahách bežného

tunajšieho človeka, je jasné, že sa postupne vytrácal aj cit o potrebe farebnej askézy a do života sa začali dostávať podnety vyzývavejšieho sveta, sveta obráteného k radostiam tohto sveta, sveta farebnej živosti, pestrosti a ozdobnosti. Iba takto si viem vysvetliť tie kilá ozdobných pestrofarebných stúh a ligotavých limbačiek, ktoré nahradili pôvodnú striedmosť. Toto by mohlo vysvetľovať genézu javu premeny nášho postoja ku krojom, prečo sa nám prestalo páčiť čierne na čiernom a začali sme uprednostňovať farebné erupcie najrozličnejších kombinácií. V žiadnom prípade to ale nemožno odsudzovať a stavať sa moralizujúco: tento obrat sa uskutočnil iste skôr, než sa hocikto z nás tu prítomných narodil. Tento obrat je už skutočnosťou, bez ohľadu na to, či budeme vzdychať po nádhernej elegantnej čiernote, akú vidíme na fotografiách zo začiatku 20. storočia. Farebné pestré kroje jednoducho už sú súčasťou našej kultúry – práve pre to, čo som spomenul vyššie – lebo je folklór stále živá, neuzavretá kapitola našej prítomnosti. S istým nadhľadom povedané, nás možno nie, no naše deti by možno nemalo prekvapit', keď sa raz nejaká slečna objaví v širokých fodroškách, ušitých z džinsu. Keď už sme mali satén, štofky, džersejové sukne, bolo by krátkozraké povedať, že tým sa to už končí.

A keď niekto o desať rokov urobí choreografiu, v ktorej budú mať tanečnice popri kroji aj ďalšie módné doplnky typu elektronických hodínok na ruke, nemal by choreografovi nikto nič vyčítať: pred 50-timi rokmi, teda okolo roku 1975 to bolo módom – ako o tom svedčia fotografie z domácich albumov, ale aj z Ľudového kalendára a bežných novín. Prepojenie kroja s aktuálnym hitom, ktorý sa v hojnej miere importoval v 70-tych rokoch 20. storočia z Terstu, bude mať práveže punc dobovej autenticity.

Podobnú situáciu ako v oblasti krojov je možné registrovať aj v ďalších oblastiach: v oblasti ľudovej piesne, ľudového tanca atď. S určitosťou je možné povedať, že nová doba vďaka rozhlasu – aj novosadskému a jeho slovenskej redakcii, ktorých výročie si pripomíname – vďaka nosičom, gramoplatniám, páskam, CD-nosičom a MP-3 sa hudba dostala do každej domácnosti, ku každému človeku. Okrem tejto vymoženosti malo to za následok, že nielen u vojvodinských Slovákov, ale všade, aj na Slovensku, aj inde, sa začalo strácať vedomie, čo je to naše autentické a čo nie. Dnes už nikto nezapochybuje, že *V richtárovej studni* je práve naša pesnička – a to naša je dosť široký pojem: naša môže byť aj slovenská vojvodinská, slovenská dolnozemska, trenčianska, ale aj nitrianska, a ako priamy svedok dosvedčujem, že počas postgraduálnych štúdií nás, už nebohý, Eugen Kočiš presvedčal, že túto pesničku si prisvojujú Rusíni, aj keď je každému nad slnko jasné, že je to ukrajinská pesnička.

V oblasti tanca rovnako máme zvláštne varianty našej „autenticity“ – príklad pars pro toto: desaťročia sme tancovali v kyjovských teda moravských krojoch besedu, ako výkladnú ukážku čohosi nášho, vlastného. Volali sme to beseda, aj keď vedomie o tom, čo to je tá beseda, sme stratili. No na strane druhej: nestala sa už aj táto beseda súčasťou našej folklórnej a tým aj duchovnej tradície? A ak uznáme túto tradíciu za svoju, máme právo odmietať v choreografiách povedzme tzv. step, ktorý sa už tiež pekných pár desaťročí tancuje na našich svadbách a zábavách. A s nemalým problémom sa stretne každý choreograf, ktorý si uvedomí, že tiež už celý rad desaťročí u nás je tradícia tanca ženy so ženou – a pritom nejde o nijaký tradične

ženský tanec, ale o obyčajnú núdzu, pretože sa chlapom nechce tancovať. Je to tradícia, nad ktorou sa už nikto nepozastavuje, no ešte stále nie je kánonizovaná v podobe choreografie. Chýba choreografom odvaha priniesť aj tento fenomén našej tradície na javisko?

Všetky tieto príklady sú pokusom o upozornenie na výzvy, ktoré treba riešiť, ktorými je potrebné sa zaoberať – aby sme si ich ujasnili, aby sme dospeli k istému konsenzu a tento konsenzus dostávali následne do širšieho povedomia. Aj keď budeme mať jasné, čo má nádych niečoho nášho skutočne tradične autentického a čo je záležitosť novšieho dáta, nebude možné k týmto veciam pristupovať normatívne – lebo fenomén folklóru, opakujem, nie je uzavretý. Tento ústav nebude si môcť nárokovať napríklad zakazovať ľudovým hudobníkom zo Starej Pazovy osvojovať si srbské novokomponované nápevy, ktorým sa pridajú poslovenčené texty. V oblasti folklóru, tak ako aj pri ďalších živých kultúrnych fenoménoch, prebieha ovplyvňovanie – sme teda svedkami istého javu, nad ktorým nie je možno, aspoň nie v profesionálnom kontexte, sa pohoršovať. Bolo by to rovnako neseriózne ako krútiť hlavou, že v diele Vítázoslava Hronca alebo Miroslava Demáka nájdeme vplyvy Milorada Pavića alebo Umberta Eca. Ak sme to pripravení akceptovať ako niečo prirodzené, tak rovnakú zhovievavosť by sme mali mať aj v prípade folklórnych javov. Aj v prípade literatúry, aj v prípade folklóru ide o živý prúd, o niečo čo podlieha neustálej premene. Len na margo: dovoľm si parafrázovať spomienku osobnej skúsenosti Kvetoslavy Benkovej, keď pri príležitosti vystúpenia istej folklórnej skupiny na nejakom festivale sa domáhala štýlovo čistého orchestra, keďže tanečníkov doprevádzal orchester, v ktorom bola povedzme aj tambura, saxofón a gitara, no uznávaná veličina v tejto oblasti Tibor Andrašovan s ňou zapolemizoval: prečo nie, keď v tej dedine iné nemali, tak si zahrli, zabavili sa s tým, čo mali. Možno by sme aj my chceli byť svedkami tanca pri gajdách, no čo keď na gajdách u nás už nikto nevie hrať. Je to dôvod, aby sme všetko zbalili a povedali: Amen, tma? Zrejme nie. Vzhľadom na to, že folklór je živým fenoménom, je možné očakávať, že čoskoro budeme svedkami hudobného doprovodu folklórnych súborov z počítačov. Vojvodinskí Slováci nepristupujú k folklóru ako k relikvii, ktorá sa na svetlo sveta vynáša iba v určený čas. Folklór pre túto komunitu je niečo, s čím vstupujú do živého dialógu; nemajú pocit, že je nedotknuteľné, ale že je to čosi, k čomu treba pristupovať v neustálom tvorivom dialógu. Podporu tejto tézy nachádzam aj v inšpiratívnej štúdii *Tradície a problém continuity vyvoja* popredného slovenského filozofa Miroslava Marcelliho, ktorý v súvislosti s problémom tradície hovorí: „Tradícia sama teda predpokladá tak kontinuitu, ako diskontinuitu. A uchovávanie a prenášanie tradície nás od jej východiska práve tak vzdáľuje, ako nám ho približuje. Prameňom tradície totiž nie je len tá činnosť, čo sa kedysi završila, ale aj tá, čo sa odohráva.“ (Marcellii, 50).

Alebo, poviem to isté aj z opačného konca. Často sme svedkami, aké štýlovo čisté a presné kroje majú súbory amerických Slovákov. Až s odstupom zistíme, že títo „americkí krajanovia“ na detvianskej predpoludňajšej nedeli, vlastne už ani nie sú potomkami Slovákov, ktorí pred 70-timi rokmi odišli do Ameriky, ale potomkovia povedzme Holanďanov, Írov a Fínov, ktorým sa slovenský folklór jednoducho páči. Myslím si, že pre túto enklávu je priaznivejší opačný stav: bude lepšie, keď folklórny

prejav bude živý, so všetkými novodobými vplyvmi, so všetkými mobilmi a MP-3, so všetkými posunmi a variantmi, čo zákonite k nemu patria, ako asimilovaná menšina, ktorá spieva piesne, ktorých textu nerozumie.

Zoznam použitej literatúry:

MARCELLI, Miroslav: *Tradicie a problém kontinuity vývoja*. In: Slovenský národopis, 34, 1986, č. 1-2, s. 46-51

Resumé

Porovnávajúc rozvoj národného a národnostného života, autor analyzuje zlomové body vývoja slovenskej enklávy v Srbsku a v tom zmysle sa sústreďuje na prelínanie a permanentné ovplyvňovanie tradičných foriem s novodobými tendenciami inštitucionalizácie jednotlivých segmentov života tejto enklávy. Vzhľadom na dlhodobé mimoinštitucionálne obdobie, v ktorom sa vytvoril určitý spontánny spôsob ochrany a rozvoja tradičnej kultúry, novodobé inštitúcie majú systematicky a profesionálne spracovať údaje, v tomto prípade hudobného dedičstva slovenskej národnosti. Veľmi veľa výziev, respektíve problémov, pred ktorými stojí nielen ústav, ale aj celá kultúrna sféra vojvodinských Slovákov, prináša sféra folklóru ako takého, ktorý nie je uzavretou kapitolou ale niečím, čo stále žije, vyvíja sa, mení, niečím, čo je potrebné dopĺňať, udržiavať pri živote a prinášať nové podnety. O to viac je nevyhnutný profesionálny prístup, vďaka ktorému bude možné definovať skutočné hodnoty a podporovať a usmerňovať živé prejavy, ktoré sú zárukou aj budúcej existencie slovenskej menšiny v Srbsku.

Rezime

Poredeći razvoj narodnog i manjinskog života, autor analizira prelomne momente razvoja slovačke zajednice u Srbiji i u tom smislu fokusiran je na konstantne uzajamne uticaje tradicionalnih formi sa savremenim tendencijama institucionalizacije pojedinih segmenata života ove enklave. S obzirom na dugo vaninstitucionalno razdoblje, u kojem je stvoren spontani način čuvanja i razvoja tradicionalne kulture, novonastale institucije treba sistematski i profesionalno da obrade podatke, u ovom slučaju muzičkog nasleđa slovačke zajednice. Veliki broj izazova, odnosno problema, pred kojima se nalazi ne samo Zavod, već i celokupna kulturna sfera vojvođanskih Slovača, donosi upravo oblast folkloru koji ipak nije zatvoreno poglavlje već nešto što je živo, što se razvija, menja, nešto što je potrebno dopunjavati i unapređivati. U tom smislu je neminovan i profesionalni pristup, zahvaljujući kojem će biti definisane prave vrednosti a podržavani i unapređivani živi izrazi, koji su garancija postojanja i održivosti slovačke zajednice u Srbiji.

Vladimír Valentík
riaditeľ SVC

ROKOVÁ SCÉNA VOJVODINSKÝCH SLOVÁKOV A NOVOSADSKÝ ROZHĽAS

Prienik masovej kultúry do tradičnej ľudovej kultúry národnostného spoločenstva Slovákov vo Vojvodine v Socialistickej federatívnej republike Juhoslávia sa začal ešte v päťdesiatych rokoch, ale úplne badateľne sa prejavil v šesťdesiatych rokoch 20. storočia. New Age a pokusy o liberalizáciu ideologických, ale najmä tradičných ľudových konvencií slovenského vidieckeho života vo Vojvodine prišli na krídlach mladosti a nových generácií už nespomínajúcich si bezprostredne na druhú svetovú vojnu. Začalo sa to nebadane so silnením mediálneho vplyvu, najmä televízie, ktorá sa stala v šesťdesiatych rokoch súčasťou väčšiny slovenských domácností vo Vojvodine. Netreba však zanedbať ani rozhlas, nie náš, ale ten zahraničný – najmä Radio Luxemburg. Vlastne celkový život vo vidieckych osadách agrárneho typu charakteristických pre slovenské vojvodinské spoločenstvo vďaka novým technickým a technologickým vymoženostiam v šesťdesiatych rokoch 20. storočia začal rýchlo a nenávratne meniť svoju tvár. Z domácností kónské záprahy začali vytláčať traktory, do kuchýň pribudli elektrické prístroje, sporáky, chladničky, začali sa kupovať vane a stavať kúpeľne... Každodenný život sa za desaťročie zmenil vo väčšej miere než počas celého storočia predtým.

Zmena životného štýlu začala spontánne nahrýzať pevné konvencie a hodnoty vyplývajúce z ľudovej kultúry. Zmenil sa aj spôsob šatenia, pribudli texasky z Talianska a vlasy začali niektorým chlapcom pokrývať uši. Predpoklad pre prijatie novej hlučnej hudby hudobných skupín s elektrickými gitarami pripravili talianske kancóny a mexický a grécky melos. Okrem anonymnej ľudovej hudby do slovenských domácností vo Vojvodine zavítali piesne juhoslovanských šlágrových interpretov Iva Robića, Loly Novakovićovej, Đorđa Marjanovića, Ivicu Šerfeziho, Slavka Perovića, Dušana Jakšića, Zdenky Vučkovićovej, Gabi Novakovej, Arsena Dedića, Mikiho Jevremovića... Masová, či populárna kultúra začala svoj nenávratný prienik práve cez hudbu. Ľudová vidiecka pieseň dala sa do ústupu pred globálnym trendom a urbánymi móesmi.

Prvá slovenská rocková skupina vo Vojvodine bola založená koncom roka 1963 v Kysáči. Bola to kapela *Osamelí mladíci*, ktorú tvorili Ondrej Pet'kovský, Ondrej Hložka, Pavel Ožvát a Pavel Zaviš. Neskôr štandardné zloženie skupiny tvorili Milan Babić-Babela (sólová gitara, vokál), Ondrej Hložka (ryt. gitara), Pavel Ožvát (basová gitara) a Pavel Zaviš (bicie nástroje). Je obdivuhodný fakt, že prvá slovenská vojvodinská rocková skupina vznikla v tom istom období, keď Mick Jagger, Keith Richard a iní zakladali The Rolling Stones.

Roku 1965 bola v Petrovci založená ďalšia rocková skupina – *Králi noci*. Polovička jej členov (Struhár a Varga) sa integrovala s už založenou skupinou *Echo*

a tak vznikla povestná rocková skupina vojvodinských Slovákov, ktorej sa prvej podarilo preraziť rámce subkultúrneho, verejne hlavne ignorovaného javu a dostať sa do štúdia Novosadského rozhlasu. V roku 1971 pre potreby Novosadského rozhlasu skupina Echo nahrala tri piesne: *Už je zora* (ľudová v rockovej úprave s charakteristickým riffom), *Pre teba žijem* a *Kalendár*, pre ktoré texty napísal Rastislav Struhár a hudbu Samuel Kotas. Nahrávky uvedených piesní sú nekvalitne realizované – aj na tie časy – ale majú pre slovenskú vojvodinskú hudobnú kultúru mimoriadny a historický význam. Uschované sú v hudobnom fonde Novosadského rozhlasu pod číslami 56505, 56506, 56507. Pieseň *Kalendár* bola v tom čase až pol roka umiestnená, podľa hlasov čitateľov mládežníckeho časopisu *Vzlet*, na prvom mieste top-rebríčka. Polovičku repertoáru skupiny Echo tvorili ich vlastné piesne v slovenčine, ale aj piesne skupín *Beatles*, *Rolling Stones*, *Deep Purple* a iných, napríklad maďarských skupín *Omega* a *Locomotiv GT*. Aj napriek rušnej slovenskej rockovej scéne vo Vojvodine v sedemdesiatych rokoch 20. storočia žiadnej hudobnej rockovej skupine sa počas ďalších desať rokov nepodarilo nič nahráť pre potreby Novosadského rozhlasu a bolo to vrcholné obdobie juhoslovenského rock'n'rollu. Slovenská redakcia a hudobná produkcia boli aj hluché aj slepé pre to, čo sa dialo vŕokol nich. Autisticky sa pridŕžovali akýchsi, v juhoslovenskej aktuálnej chvíli už prekonaných noriem jednomyselného straníckeho prifarbenia a až začiatkom osemdesiatych rokov sa mládežníckemu vysielaniu *Mikrofón mladých* podarilo vysielat' hudbu, akú vlastne všetci vtedy počúvali a mali radi.

Poctená možnosťou nahráť svoje rockové pesničky na jar v roku 1982 bola skupina *Epicentrum* z Petrovca. Kapela vznikla na petrovskom gymnázii v roku 1977 a hrávala piesne *CCR*, *The Doors*, *Erica Claptona*, *Petera Greena* a *Fleetwood Mac*. Skupina *Epicentrum* začala tvoriť vlastné pesničky v roku 1980, keď k jadrú skupiny – Miroslav Ilić (basová gitara), Jaroslav Leporis (bicie) a Novica Janković (vokál) – pristúpili Vladimír Valentík (klávesové nástroje) a vynikajúci gitarista z Belehradu Milomir Mija Lakićević. Autorom hudby bol prevažne M. Lakićević a textárom V. Valentík. Po odchode Novicu Jankovića na vojenčinu v jeseň v roku 1981 vokálnym sólistom skupiny sa stal skúsený spevák Štefan Urbanček. V tomto období na pozvanie Márie Mijatovićovej (Povolnej) z Novosadského rozhlasu skupina *Epicentrum* dostala dva termíny na nahrávanie hudby a neskôr i termín na synchronizáciu. Tri piesne *Dievča* (Lakićević – Valentík), *Apokalypsa chudáka* (Lakićević – Valentík) a *Nie si moja ty* (Lakićević – Valentík) sa 16. júna v roku 1982 dostali do fonotéky Novosadského rozhlasu. Teda z dvadsaťročného zotrúvania slovenskej rockovej scény vo Vojvodine zostalo na pásoch Novosadského rozhlasu šesť piesní. Ďalšie piesne mali väčší úspech v širšej verejnosti ako na vlnách Novosadského rozhlasu, kde ich takmer nebolo počuť, čomu nasvedčuje i fakt, že skupina *Epicentrum* s piesňou *Dievča* začiatkom roku 1983 vystúpila vo veľmi sledovanom termíne prvého programu Juhoslovenskej televízie pred Dennikom vo vysielaní *Hudobný klub* (*Muzički klub*) v spoločnosti najpopulárnejších rockových skupín, akými boli napríklad *Laboratorija zvuka* bratov Vraneševićovcov, *Balkan* alebo spevák Daniel Popović, ktorý v tom období úspešne prezentoval Juhosláviu na poriadaní Pieseň Eurovízie. Ďalšie pesničky skupiny *Epicentrum*: *Ešte že čo*, *Naničhodník sen*, *Ej, moruša moja* a prvá slovenská

vojvodinská reggae pesnička *My nie sme vinní* – hoci boli ponúknuté Novosadskému rozhlasu – nikdy neboli nahrané v štúdiu.

Na sklonku roka 1982, presnejšie 22. decembra 1982, teda o pol roka neskôr, sa podarilo pre potreby Novosadského rozhlasu nahráť tri pesničky: *Strip-tizérka*, *Motýľ spálených krídel* a *Ty odchádzaš* kysáčko-petrovskej rockovej skupiny *Trag*, založenej začiatkom roku 1977 v Kysáči z bývalých členov petrovskej skupiny *Maya* a kysáčskych hudobníkov. V kapele sa vystriedali početní hudobníci, hoci bola najúspešnejšia, keď v nej hrali: Pavel Danko z Kulpína (gitara), Pavel Cerovský (bas gitara, vokál) z Petrovca a Vladimír Koza z Kysáča (bicie) – jediný pôvodný člen skupiny. V osemdesiatych rokoch skupina *Trag*, ktorá preferovala mäkkší rock, nahrala pre Novosadský rozhlas vyše dvadsať piesní a roku 1996 ich vydala na audiokazete.

Od rozpadu krajiny a vojny rocková hudba sa stále nezotavila. Chudobnú kontinuitu pôvodnej slovenskej rockovej hudby na týchto priestoroch zachovali, ale predovšetkým vďaka vlastnej vynaliezavosti, Samuel Kováč ml. a *Viva M*, aradáčska skupina *Žana* a kovačická *Luna*.

Najväčší úspech na slovenskej rockovej scéne v bývalej Juhoslávii dosiahla však selenčská skupina *Maks*, založená v roku 1974. Svoje pesničky Ján Dobrik nahrával v skromných podmienkach v Rádio Báci a po účasti jeho skupiny *Maks* na juhoslovanskom mládežníckom hudobnom festivale *Subotica '81* (spolu s *Lačnim Francom* z Mariboru, *Pilotmi* z Belehradu, *Stidljivom Ljubičicom* zo Záhrebu a víťazom festivalu – záhrebskou skupinou *Film*) sa im podarilo v *Diskose Aleksandrovac* vydať prvú slovenskú rockovú gramofónovú platňu s pesničkami new wawe orientácie: *Rock and roll je krásna vec pre tanec* a *Hudobná zábava*.

Hoci Novosadský rozhlas v minulosti iba veľmi okrajovo spíňal očakávaná slovenských rockerov vo Vojvodine, uvedené nahrávky, najmä z rokov 1971 a 1982, predsa majú historickú hodnotu pre sledovanie a hodnotenie premien v rámci slovenskej vojvodinskej hudobnej kultúry a jej posun z tradičného ľudového hudobného žánru ku globalizujúcim svetovým hudobným žánrom.

Resumé

Autor popisuje vplyvy masovej kultúry z druhej polovice 20. storočia na hudobné prejavy vojvodinských Slovákov a následne vznik hudobných kapiel, ktoré paralelne tvoria a reprodukujú hudobné žánre, ktoré dominujú aj na svetových scénach. V tom zmysle vojvodinskí Slováci sa v 60. a 70. rokoch 20. storočia mohli pochváliť rockovými kapelami, ako sú *Osamelí mladíci*, *Králi noci*, *Echo*, *Epicentrum*, *Trag*. Aj keď mimoriadne obľúbené a uznávané, piesňový repertoár týchto skupín nenachádzal porozumenie u vtedajších vedúcich slovenskej produkcie Novosadského rozhlasu, takže v tomto médiu boli nahrané iba tri piesne skupiny *Epicentrum*. Hudbu pre ne podpisuje Milomir Mija Lakičević a ich slovenský text Vladimír Valentik.

Rezime

Autor analizira uticaje masovne kulture u drugoj polovini 20. veka na muzičke izraze vojvođanskih Slovaka i kao posledicu toga navodi nastanak muzičkih grupa koje proizvode i reprodukuju muziku kakva u to vreme dominira na svetskim muzičkim scenama. U tom smislu 60. i 70. godina 20. veka vojvođanski Slovaci imaju muzičke sastave kao što su *Osamelí mladíci*, *Králi noci*, *Echo*, *Epicentrum*, *Trag*. Iako omiljen i poštovan, muzički repertoar ovih grupa nije naišao na razumevanje i podršku tadašnje produkcije na slovačkom jeziku Novosadskog radija, te su zbog toga u ovoj kući snimljene samo tri kompozicije muzičke grupe *Epicentar* za koje je muziku napisao Milomir Mija Lakićević a tekstove na slovačkom jeziku Vladimir Valenčík.

Република Србија
Министарство културе

ЗАХВАЛНИЦА

СПОВАЧКОЈ РЕДАКЦИЈИ
РАДИО НОВИ САД

за популаризацију наслеђа Републике
Србије и допринос успеху манифестације
„ДАНИ ЕВРОПСКЕ БАШТИНЕ“
одржане од 11. до 30. септембра 2004. године

Координатор
J. Stojimirović

Министар

октобар 2004. године

ANTON EBERST
MUZIČKI
BREVIJAR
NOVOG SADA

ANTON EBERST
MUZIČKI
BREVIJAR
NOVOG SADA

1960

SEKRETAR REPubLIKE

Brionj 13. jula 1976.

BRIGADIRIMA PRVE SMENE
MLADINSKE RADNE AKCIJE
„PALIĆ 76”

PALIĆ

na sam dirnut vašom pažnjom
zdravima koje ste mi uputili.
elim da vaša akcija uspije u
pogledu i da bude velika škola
stva i jedinstva, drugarstva i
eljstva, koja će vam ostati u
rainoi i lenoi

Поводом 100 година
земљорадничкој задругаревња Срдије
Задругни савез Срдије
годељује

ПЛАКЕТУ

Радио Нобок Саду
емисији „О селу за село”

у знак признања за изузетан
дојрино у развоју земљорадничкој
задругаревња, њојој рибреф

ВИЗИЈА НОВИ САД
— TELEVIZIO
I NOVY SAD
VEA NOVY SAD
Я НОВИ САД

П

ујној савез

Milina Florianová

zodpovedná redaktorka Redakcie v slovenskej reči Vojvodinského rádia

RÁDIO HRÁ ALEBO SLOVO A HUDBA V PROGRAME V SLOVENSKEJ REČI NOVOSADSKÉHO ROZHLASU

Pred 60-timi rokmi bola obrovsky dôležitá udalosť, ktorú našinci vtlesnili do výpovede: – Rádio hrá po slovensky! – teda nie vysielala, ale hrá. Samozrejme, že bolo dôležité aj to, čo – kríkali na rádio – ale skutočnosť, že z rozhlasového prijímača zaznievala hudba, že sa tu spievali slovenské piesne, mala osobitný cveng.

Roky sa míňali, požiadavky pre rozhlasový program sa menili, ale skutočnosť, že na rozhlasových vlnách plávajú ruka v ruke slovo a hudba – je jednoducho neočvejne trvalá. Dobrá hudba poslucháčov nielen priláka, ale aj zláka. Dobrá hudba zaručí, že si poslucháč vypočuje i správy a príspevky na témy, po akých určite nepátral. Nie na poslednom mieste podľa dôležitosti je i fakt, že práve dobrá hudba je zárukou, že tie isté rozhlasové vlny budete každodenne sledovať. Pracovníci, či novinári redakcie programu v slovenskej reči Novosadského rozhlasu si toho boli vedomí od začiatku existovania redakcie, a vedomí sme si toho aj dnes. Práve preto už na začiatkoch vysielania Rádio Nový Sad mal formovaný Veľký ľudový orchester, ktorý hrával „naživo“ a sprevádzal našich slovenských spevákov. Na repertoári boli prevažne ľudové piesne – aspoň tak spomínali starší, ktorí program Novosadského rozhlasu od začiatkov sledovali. Členovia orchestra – ako mi povedal všetkým dobre známy báči Ďurica – mali na repertoári hudbu, ktorá spĺňala požiadavky viacrečového programu. Hrali pre Slovákov, Srbov, Maďarov, Rumunov a Rusínov. Hrali sa aj pochody, revolučné piesne – čo je z hľadiska doby asi samozrejme. A z tých prvých živých speváckych koncertov na rozhlasových vlnách, ktorým by dnešné generácie prišli prívlastok – live – alebo unplug – sa postupne prechádzalo na nahrávky, na formovanie fonotéky a pravdaže, aj na rozširovanie hudobných žánrov.

Bez ohľadu na to, akými okuliarmi sa dnes pozeráme na uplynulé desaťročia, musíme uznať, že sa k vytváraniu klenotov v našej hudobnej fonotéke pristupovalo nanajvyš premyslene, cieľavedome a zodpovedne.

Založenie festivalov – čiže Súťaže o slovenskú hudobnú tvorbu, v rámci ktorej sa vypisovali súbehy na lyrické čiže ľudové, tanečné, detské piesne, ale aj na skladby vážnej hudby či zborové piesne, a adresovanie našich mladých nádejných skladateľov na básne našich popredných majstrov slova, zverejnené na stránkach literárneho mesačníka Nový život, prinieslo očakávané výsledky. Tieto pesničky potom, buď pre Veľký ľudový alebo pre Tanečný orchester upravovali skúsení a renomovaní rozhlasoví upravovatelia.

Citlivo sa pestovali aj spevácke kádre. Na festivale v Pivnici sa speváci

iba oťukávali. Urobili sa s nimi nahrávky ľudových piesní v rozhlase za sprievodu ľudového orchestra a tu sa videlo, z koho bude alebo môže byť spevák. Až potom mohli očakávať, že budú mať možnosť vystupovať na známom selenčskom festivale. A účasť na tomto festivale zasa znamenala ďalšie a ďalšie rozhlasové nahrávky...

Keď ide o deti a ich sólové vystúpenia, do popredia sa dostávali osvetlení pracovníci, ktorí na školách pracovali s deťmi a viedli školské zbory. Vytvoril sa krásny oblúk: skladateľ – básnik – upravovateľ – spevák a nakoniec producent Novosadského rozhlasu, ktorý všetko zhrnul do celku, pravda spolu s orchestrom a jeho vedením.

Jednoduchý, logický, zaručene fungujúci oblúčik do fonotéky Novosadského rozhlasu priniesol desiatky a desiatky, stovky a stovky nahrávok, ktoré v programe v slovenskej reči žijú aj dnes. Netreba zabúdať, že v rozhlasovom programe je stále platný pomer 1 : 2, čiže minúta slova 2 minúty hudby v tzv. informatívnom, a v zábavnom programe až 1 : 3.

Spoločenské, hmotné či finančné, ale aj politické podmienky v spoločnosti sa menili. Ani Rádio Nový Sad nemal očkovaciu látku proti týmto zmenám. Odzrkadlilo sa to predovšetkým na ubúdání členov redakcie, a najmä na nepretržitom znižovaní produkcie pre potreby programu v slovenskej reči, až sa zastalo na počte, ktorý neprevýši počet prstov na rukách a na nohách – samozrejme, česť výnimkám, potvrdzujúcim pravidlo. Na druhej strane súkromné štúdiá, vybavené technickými vymoženosťami, začali produkovať nahrávky otáznej kvality, tak obsahovej ako i technickej, kto mal peniaze zaplatiť si takéto služby, mal veľmi rýchlo vlastné CD a stával sa od večera do rána spevákom, hudobníkom, ba dokonca aj kant-autorom. Cieľavedomé a citlivé pestovanie hudobného vkusu, na ktorom si Rádio Nový Sad veľmi zakladal, sa rozsypalo sťa piesková veža. Početné komerčné či súkromné rozhlasové stanice priam ohurovali novokomponovanými pesničkami – veď si len vyhrabte z prachu zabudnuté niektoré z vtedajších hitov (Joj, mamó, budem diler... Keď šoféri našartujú... Ja som malá Katarínka...). V tom čase neboli ani podmienky na organizáciu našich festivalov, teda nie sú pesničky, ktorými by sa dalo čeliť takýmto tendenciám. Programové potreby redakcie v slovenskej reči sa zakrývajú priam kúzelným prútkom – niečo zo zahraničnej produkcie, niečo z vlastnej a niečo z produkcie hostí v programe, neprihliadajúc na kvalitu. Vysielače a slabá počuteľnosť programu nám určite nehrali na nôtu...

Po rokoch prichádza k obnoveniu festivalov. Najprv Pop-tón v štúdiu M Novosadského rozhlasu, potom Zlatý kľúč – Selenča, Festival nových lyrických skladieb – Kulpín, Letí pieseň, letí – Pop tón a Kovačica – čiže detský festival, ktorý sa takto realizoval iba raz, a po ňom zostalo hodne nezrejmých účtov, takže odvtedy je znovu iba detský festival Letí pieseň, letí... A z nahrávok tanečných a detských piesní sa naša fonotéka neobohacuje...

Darmo však vylievať slzy nad rozliatym mliekom alebo rokmi, ktoré sa minuli. Je zvrchovaný čas uvedomiť si kde sme, čo máme a v ktorom smere treba kráčať vpred. V čase nových a nových reštriktívnych opatrení sotva môžeme očakávať, že rozhlas znovu získa postavenie a možnosti, aké kedysi mal. Pre potreby nášho programu sa znovu nezaloží veľký tanečný orchester, ktorý by mohol sprevádzať spe-

vákov tanečných a detských piesní. Aj keby takáto možnosť existovala v budúcnosti, čas na čakanie nemáme.

V posledných rokoch príslušníci slovenskej národnostnej menšiny sa tešia niekoľkým významným inštitúciám, ktorým zákon umožňuje starať sa nielen o zachovanie, ale najmä o rozvoj tunajšej, dolnozemskej, vojvodinskej slovenskej kultúry. K týmto inštitúciám bezpochyby patrí Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov – organizátor tejto konferencie, a samozrejme aj hudobná komisia Výboru pre kultúru Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny. Sú to silní partneri, ktorí môžu hľadať spôsob ako zabezpečiť orchester, organizačne ho postaviť a financovať, a hudobníkov – a to vynikajúcich – máme. Títo ale nemusia byť v trvalom pracovnom pomere. Dá sa to regulovať zmluvou od projektu po projekt, tým by sme dostali hudobné teleso, ktoré by bolo reprezentačné a zároveň by obsluhovalo naše hudobné podujatia (ako pracovný úväzok hradený napr. Ústavom pre kultúru vojvodinských Slovákov alebo Výborom pre kultúru NRSNM). A keď sklbíme celú reťaz: pesnička, úprava, orchester, spevák, producent, potom môžeme hľadať spôsob, ako materiál nahráť hoci aj v štúdiu M Novosadského rozhlasu. Až potom budeme môcť rozmýšľať o distribúcii nahrávok vo Vojvodine (vybudovať distribučnú sieť je tiež pomerne tvrdý oriešok), potom budeme môcť vplývať na formovanie hudobného vkusu našich mladých a mladších poslucháčov, ktorí od nás právom očakávajú pesničky s aktuálnymi hudobnými trendmi.

Resumé

Autorka hodnotí hudobnú zložku programov v slovenskej reči v Novosadskom rozhlese ako veľmi dôležitú, lebo práve dobrá hudba zaručí, že si poslucháč vypočuje aj správy a príspevky na témy, po akých určite nepátral. V tom zmysle sa v tomto médiu permanentne prihliadalo na možnosti zabezpečovania nových kvalitných nahrávok, buď tých, ktoré vyhľadali hudobní redaktori v teréne alebo tých, ktoré bolo možné počuť na vtedajších hudobných festivaloch. Vďaka takému prístupu Novosadský rozhlas aj dnes vlastní bohatú fonotéku, ktorú podľa autorky je potrebné aj ďalej zveľaďovať. V novom systéme autorka vidí práve Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov a Výbor pre kultúru NRSNM ako kľúčové ustanovizne, ktoré môžu a majú prinavrátiť niekdajší lesk hudobnej produkcii v slovenskom jazyku.

Rezime

Autorka teksta smatra da muzički program na slovačkom jeziku ima veoma važnu ulogu u Novosadskom radiju, jer zahvaljujući muzičkom delu programa mnogi slušaoci poslušaju i priloge sa temama, za koje nemaju veliko interesovanje. U tom smislu je ova medijska kuća uvek pronalazila mogućnosti izrade kvalitetnih snimaka,

kako onih, koje su muzički urednici pronalazili na terenu, tako i onih, koji su bili proizvod brojnih muzičkih festivala ovdašnjih Slovaka. Zahvaljujući takvom pristupu, Novosadski radio, danas Radio Vojvodine, ima bogatu fonoteku, koju je potrebno i u budućnosti unapređivati. U novim okolnostima autorka smatra Zavod za kulturu vojvođanskih Slovaka odnosno Odbor za kulturu NSSNM za ključne ustanove koje mogu i koje treba da vrate nekadašnji sjaj muzičkoj produkciji na slovačkom jeziku.

Mgr. art. Tomáš Boroš, ArtD.

tím líder tímu redaktorov Centra hudby Slovenského rozhlasu

HUDOBNE VYSIELANIE V SLOVENSKOM ROZHLASE

stručný náčrt histórie, súčasnosť, Centrum hudby,
hudobné telesá, Zvonkohra – relácia o hudbe pre deti – produkcia
redakčného tímu Centra hudby

Stručný historický vývoj rozhlasového hudobného vysielania na Slovensku

Prvé rádioprijímače sa na Slovensku objavujú v roku 1924, prvé pokusy vlastného vysielania z nášho územia sa uskutočňujú v Košiciach koncom roku 1925, v Bratislave v apríli 1926. Vznik rozhlasu na Slovensku (v postupnosti Radiojournal, Československý rozhlas, Slovenský rozhlas, Slobodný vysielateľ a opäť Československý a napokon Slovenský rozhlas) datujeme rokom 1926 – od augusta rozhlas vysielala z Bratislavy dvakrát týždenne, v októbri rozširuje svoj program na každodenné vysielanie. Hoci má toto prvé obdobie rozhlasového vysielania pokusný a provizórny charakter, Vladimír Draxler ho nazýva obdobím provizória až do prelomu rokov 1929/1930, hudba bola súčasťou programovej ponuky rádia od úplných počiatkov. Hudba zaznela v éteri slovenského vysielania 3. augusta 1926 ako prvá, bol to koncert z bratislavskej Vládnej budovy. Na programe bolo viacero kratších skladieb Giordaniho, Pergolisiho, Dvořáka, Martiniho, Schumanna, Ecclesa, Schneidera-Trnavského a Poppera. Spieval Alojz Urban, na violončele hral Eduard Polák, na klavíri Zdenko Hoblík. Interpretačné zázemie bratislavského rozhlasu tvorili Salónne kvarteto RJU, pre zábavnú i vážnu hudbu univerzálne dychové kvinteto, džezband, od roku 1929 šesťnásťčlenný orchester, ktorý viedol František Dyk (považuje sa za predchodcu dnešného symfonického orchestra), orchester a speváci Slovenského národného divadla (napr. Dr. Janko Blaho). Koncerty i priame prenosy operných predstavení boli pevnou súčasťou aj následného rozhlasového programu v období provizória. Znamená to, že od počiatkov vysielania nebolo pochyb, že hudba bude dominantou rozhlasového média.

Rozhlas na Slovensku vo svojom ďalšom vývoji prechádza rozličnými programovými, koncepcnými i organizačnými zmenami, reagujúc na celospoločenské zmeny. Rozhlas bol totiž vždy aktívnou súčasťou všeobecného spoločenského, kultúrneho, ale i politického diania a citlivo reagoval na spoločenské a politické zmeny v štáte. Každá závažná historická udalosť vždy nachádza svoj pendant vo vývoji rozhlasu i keď na druhej strane nemožno absolútne stotožniť vývoj rozhlasu s vývojom všeobecných slovenských (československých) dejín. Z hľadiska problematiky historického vývoja hudobného vysielania navrhujem túto periodizáciu:

* 1924 (26) – 1930 – začiatok vysielania v Československu (Slovensku), etablovanie a

konštituovanie žánrov, programových typov, princípov hudobného vysielania,

* 1930 – 1939 – rozvoj, napredovanie kvality i kvantity vysielania,

* 1939 – 1945 – samostatný Slovenský rozhlas (obdobie tzv. Slovenského štátu), rozvoj pôvodnej slovenskej hudobnej tvorby (Moyzes, Suchoň, Cikker, Lauko), posilnenie kvality i kvantity pôvodnej rozhlasovej tvorby, avšak cenzúra a nepriaznivá politická atmosféra,

* 1945 – 1953 – povojnové obdobie charakteristické reorganizovaním, budovaním a obnovovaním, po roku 1948 komunistická cenzúra, napätá atmosféra,

* 1953 – 2000 – dlhý časový interval som vyčlenil preto, lebo po roku 1953 sa v „novom začiatku“ slovenského rozhlasu etablovali programové a organizačné štruktúry, ale najmä špecifické rozhlasové žánre, ktoré pretrvávajú dodnes, resp. až v posledných rokoch sa začínajú modifikovať.

Súčasná programová a organizačná štruktúra v Slovenskom rozhlase, vznik a ciele Centra hudby

Nástupom súčasného vedenia Slovenského rozhlasu v roku 2006 sa výrazne zmenila organizačná štruktúra rozhlasu. Po takmer polstoročí (pozri predchádzajúcu periodizáciu – roky 1953 – 2000) sa zrušil systém odborných redakcií, ktoré prislúchali konkrétnemu vysielaciemu okruhu. Nové vedenie (generálna riaditeľka Miloslava Zemková, programový riaditeľ Ľubomír Machaj) prišlo so systémom produkčných centier, ktoré pripravujú programy a príspevky pre jednotlivé vysielacie okruhy.

V produkčných centrách je teda koncentrovaná výroba, okruh zabezpečuje odvysielanie produkcie centier – to znamená vytvára dramaturgický celok a zabezpečuje moderátorov, ktorí vytvoria zväčša v prúdovom vysielaní vhodný kontext pre prezentáciu výroby centra. Centrá ponúkajú svoju produkciu okruhom, prípadne okruhy zadávajú požiadavky na výrobu do centra – podľa potreby celkovej programovej štruktúry. Efektívnosť týchto zmien sa ešte stále iba vyhodnocuje – je to predsa len závažná zmena oproti dlhoročnej organizačnej, produkčnej a vysielacej praxi. Zmena spočíva hlavne v tom, že sa od seba oddelili produkčné a vysielacie kompetencie, je to zároveň príklon od uzavretých programových typov, ktoré predtým pravidelne pripravovala odborná redakcia, k otvorenému tzv. prúdovému typu vysielania, ktoré manažuje okruh a naplňujú ho centrá svojou produkciou. V súčasnosti má Slovenský rozhlas tieto okruhy: Rádio Slovensko, Rádio Regina, Rádio Devín, Rádio FM, Rádio Patria a Rádio Slovakia international a tieto produkčné centrá: Centrum spravodajstva, Centrum publicistiky, Literárno-dramatické centrum, Centrum hudby a Centrum kreatívneho zvuku.

Centrum hudby má samostatné tvorivé tímy – tím redaktorov, ktorý pripravuje hudobné relácie a hudobné príspevky, tím hudobných režisérov – zabezpečuje hudobnú réžiu pri štúdiových nahrávkach nových interpretácií alebo skladieb – tzv. prvovýroba, alebo pri záznamoch a priamych prenosoch rozličných hudobných produkcií, najmä koncertov, festivalov. Ďalej v Centre hudby pracuje tím hudobných dramaturgov, ktorý hudobne dotvára relácie a iné dramatické a umelecké tvary (naj-

mä rozhlasové hry) v spolupráci s inými produkčnými centrami – najmä Literárno-dramatickým centrom. Súčasťou Centra hudby je aj hudobné vydavateľstvo a hudobné telesá – Symfonický orchester Slovenského rozhlasu a Detský spevácky zbor Slovenského rozhlasu.

Redakčný tím Centra hudby denne pripravuje hudobné relácie rozličných žánrov pre štyri okruhy Slovenského rozhlasu, denne približne v rozpätí štyroch až piatich vysielacích hodín. V pracovných dňoch vysielame na Rádiu Slovensko Espresso – magazín o zlatej ére slovenskej a českej populárnej hudby, reláciu Dnes večer... vždy s iným žánrom – folk, džez, rock, country... a známu Túto hudbu mám rád, v ktorej rôzne osobnosti hovoria o svojom vzťahu k hudbe. Na Rádiu Regina dodáva Centrum hudby v pracovných dňoch relácie Hudobné mosty, tiež s rôznym a širokým žánrovým záberom. Našu produkciu možno počuť na Regine denne aj v reláciách o ľudovej a dychovej hudbe – zaznievajú tak žánre, ktoré okrem produkcie Centra hudby na Rádiu Regina nenájdeme už v nijakom médiu na Slovensku. Centrum hudby od svojho vzniku prinieslo do programových štruktúr jednotlivých okruhov aj viac rokov absentujúce rozhlasové žánre, akým je najmä hudobný umelecký dokument – fíčler a hudobno-publicistický a hudobno-vzdelávací program pre deti a mládež Zvonkohra na Rádiu Devín, či popularizačno-náučnú reláciu o hudobnom umení Malá veľká hudba na Rádiu Regina. Usilím Centra hudby je posilniť aktuálnu reflexiu súčasného hudobného umenia, jednak aktuálnou publicistikou o dianí v slovenskej i svetovej hudobnej kultúre, jednak zaznamenávaním a následným redakčným spracovaním a odvysielaním kompletných koncertov, festivalov a iných významných hudobných podujatí.

Osobitou súčasťou Centra hudby sú dve hudobné telesá – symfonický orchester a detský spevácky zbor. Symfonický orchester Slovenského rozhlasu (SOSR) začal systematicky fungovať ako malý orchester interpretujúci vyšší populár v septembri v roku 1929. V túto jeseň sme si teda pripomínali 80-te výročie nášho rozhlasového orchestra. Číslovkou svojho výročia dokazuje, že je najstarším slovenským symfonickým telesom. Medzi väčšie projekty orchestra v posledných rokoch patrí kompletná nahrávka Šostakovičových symfónií s dirigentom Ladislavom Slovákcom, či nahrávka Dvořákových symfónií s Olivierom Munrom. V posledných dvoch rokoch to boli zasa nahrávky viacerých i doposiaľ neznámych diel Eugena Suchoňa pod dirigentským vedením terajšieho šéfdirigenta orchestra Mária Košíka. Výber týchto nahrávok vydáva firma Naxos. „V dôsledku nevyhnutných úsporných opatrení, ktorých úlohou bolo dosiahnuť po rokoch vyrovnané rozpočtové hospodárenie Slovenského rozhlasu, prijal jeho manažment rozhodnutie o hromadnom prepúšťaní. Znižovanie celkového stavu zamestnancov sa dotklo i symfonického orchestra. V priebehu dvoch rokov odišla z telesa tretina hudobníkov. Hoci zaznelo viacero pochybností o schopnosti nahradiť taký počet skúsených hráčov novými, SOSR sa v nasledujúcom období výrazne obohatil o mladých ambiciózných hudobníkov, a v súčasnosti sa postupne dopĺňa do stavu, ktorý je z ekonomického hľadiska udržateľný a adekvátny dramaturgickej koncepcii. Z hľadiska umeleckej profilácie, ktorá vyplýva z poslania Slovenského rozhlasu ako verejnoprávnej inštitúcie, sa SOSR väčšmi zameril na prezentáciu všetkých generácií slovenských skladateľov“ (takmer na každom abonentnom koncerte je jedna skladba slovenského skladateľa – pozri prílohu – program koncertnej

sezóny SOSR; kol. autorov: 80 rokov Symfonického orchestra Slovenského rozhlasu, Bratislava: SRo 2009)

Detský rozhlasový zbor pôsobí na scéne slovenskej kultúry už vyše 50 rokov. Jeho zakladateľom bol skladateľ a dirigent, popredná osobnosť slovenského hudobného života, Ondrej Francisci. Po jeho odchode (1978) prevzali umelecké vedenie zboru Marián Vach, Jozef Svitek a od roku 1986 Janka Rychlá a Mirko Krajčí. Rozšírili možnosti repertoáru zboru, vybudovali jeho medzinárodnú reputáciu a rozvinuli kvalitu nahrávania. Zbor od svojho založenia (1953) nahral viac ako 500 piesní a cyklov pre rozhlasové vysielanie a niekoľko CD. Bol účastníkom na hudobných festivaloch v Bratislave, Brne, Prahe a zorganizoval koncerty pre ruské, bulharské, maďarské, rakúske, nemecké, belgické, talianske, turecké, portugalské a francúzske obecensvo. Zbor bol ocenený cenami na medzinárodných súťažiach v Taliansku, Nemecku a bývalom Československu. V roku 2003 po odchode dirigentky Janky Rychlej zbor zaniká. Znovuzakladateľom a tvorcom novej etapy zborového telesa v Slovenskom rozhlase sa stal mladý dirigent Adrian Kokoš. Novozaložený zbor (2004) účinkoval na mnohých kultúrnych podujatiach, hudobných a divadelných festivaloch (Nitrianska hudobná jar, medzinárodný festival Ad Una Corda, Európsky festival umeleckého školstva, medzinárodný festival Divadelná Nitra, medzinárodný divadelný festival Sterijino pozorje – Srbsko). V roku 2006 koncertoval na pôde Slovenskej filharmónie, kde so Slovenským komorným orchestrom Bohdana Warchala úspešne premiéroval cyklus 12 hudobných miniatúr pod názvom Deti píšu Bohu slovenského skladateľa Juraja Hatríka. V decembri 2007 spolu so Symfonickým orchestrom SRo uviedol svetovú premiéru vokálno-inštrumentálneho diela Betlehem, ktoré pre zbor napísal slovenský skladateľ Vítazoslav Kubička. V júli 2008 vystúpil rozhlasový zbor na koncerte medzinárodného festivalu Summa Cum Laude vo Viedenskej filharmónii. V tomto roku vydal Detský spevácky zbor Slovenského rozhlasu CD Paleta tónov – je to v slovenskej hudobnej kultúre vôbec prvé CD so zborovou tvorbou pre deti od výlučne slovenských autorov (Bernáthová, Moyzes, Novák, Kubička, Hatrík, Suchoň).

Zbor pravidelne spolupracuje so Symfonickým orchestrom SRo, ako aj s inými orchestrami, súbormi a dirigentmi. So zborom účinkovali takí umelci ako Ľ. Vargicová, A. Kučerová, N. Higano, M. Dvorský, O. Klein, D. Štefánek, K. Kevický, J. M. Händler, M. Košík, E. Danel a iní.

Zvonkohra – relácia Centra hudby, relácia o hudbe pre deti

Ako reprezentanta relácií Centra hudby vyberáme reláciu Zvonkohra. Zvonkohra prichádza po období (2000 – 2006), v ktorom takmer úplne absentovala rozhlasová hudobná publicistika pre deti, ako aj všeobecný spoločenský záujem o túto problematiku. Na jednej strane je to úsilie rozhlasových tvorcov o obnovenie tradície publicistickej tvorby pre deti a mládež, na druhej strane vznik relácie podnikli zväčša kritické reakcie z mimorozhlasového prostredia, ktoré upozorňovali na kvantitatívne i kvalitatívne nedostatky rozhlasovej tvorby pre deti a mládež. Zvonkohra žiaľ nemá nijaký pendant v iných slovenských rozhlasových či televíznych médiách. Relácia

Zvonkohra vznikla v roku 2007, prvýkrát sa vysielala 3. 02. 2007. Jej tvorcovia využili výraznú zmenu programovej štruktúry, ktorú iniciovalo nové vedenie Slovenského rozhlasu v roku 2006, a podarilo sa im presadiť nový programový typ vo vysielaní. Zvonkohra sa vysielala v periodicite raz týždenne – v sobotu o 9.30 hod. na Rádiu Devín v tridsaťminútovej verzii a od 01. 02. 2009 každý druhý týždeň v nedeľu o 9.05 hod. aj na Rádiu Slovensko v 25-minútovej verzii. Reláciu stabilne pripravuje Ľuboš Kovačech zo SRO Banská Bystrica a Tomáš Boroš zo SRO Bratislava. Okrem toho to boli istý čas Richard Čanaky a Mária Podhradská, v súčasnosti Kristína Prekopová. Relácia Zvonkohra okrem časového trvania, dôrazu na hudobnú tematiku a adresáta mladšieho a staršieho školského veku, nemá presnejšie vymedzenú podobu z formového (rubriky), obsahového či žánrového aspektu. Každé vydanie relácie je originálnym a svojbytným publicistickým tvarom. Vo zvukovej prílohe prezentujeme dve vydania Zvonkohry, jedno má názov Adam v škole nesedel, ale v nej hral, sa vyznačuje prítomnosťou detských respondentov a interpretov – ide o reportáž zo ZUŠ. Deti svojimi slovnými vyjadreniami i interpretáciami upozornia na fakt, že detskej psychike sú vlastné aj vážnejšie, rozjímavé atmosféry, náročnejšie témy, hlbší, filozofický „ponor“ – charakteristiky, ktoré sa len veľmi zriedka akceptujú v tvorbe pre deti.

Ďalšou ukážkou je Zvonkohra s podtitulom Ako dýcha hudba. Dominantou tejto relácie je reportáž pri organe vo Veľkom koncertnom štúdiu. Kým vo Zvonkohre Spievame, tancujeme odlišujeme tri prvky hudobnej publicistiky, Zvonkohra Ako dýcha hudba je syntézou týchto prvkov v kompaktnom žánri reportáže.

Festivály, koncertné cykly a súťaž v produkcii Centra hudby Slovenského rozhlasu

Centrum hudby pravidelne zaznamenáva viaceré festivály a koncertné cykly organizované inými subjektmi (Bratislavské hudobné slávnosti, Jazzové dni, Melos-étos, Nová slovenská hudba, Medzinárodný stredoeurópsky festival v Žiline, Konvergenie a pod.). Popri akciách z externého prostredia organizuje, resp. spoluorganizuje Centrum hudby aj podujatia vo vlastnej produkcii. Medzi najvýznamnejšie patrí medzinárodná súťaž Grand Prix Svetozára Stračinu, cyklus organových koncertov Organové koncerty pod Pyramídou, v rámci Bratislavských hudobných slávností v spolupráci s EBU (European Broadcasting Union) organizujeme súťaž mladých európskych interpretov New talent, v spolupráci s Českým rozhlasom Zámocké koncerty, a posledné dva roky v spolupráci s Rádiom Devín je to Festival Rádia Devín.

Grand Prix Svetozára Stračinu je medzinárodná súťaž rozhlasových nahrávok hudobného folklóru. 17. – 19. marca 2009 sa uskutočnil 4. ročník súťaže, ktorá sa poriadala od roku 2003 ako bienále. Nadväzuje na tradíciu medzinárodného festivalu Prix de musique folklorique de Radio Bratislava, ktorý Slovenský rozhlas organizoval v minulosti. Jeho 16 ročníkov si získalo koncom minulého storočia obrovskú prestíž doma aj v zahraničí. Súťažné nahrávky, ktoré boli prezentované na festivale Grand Prix Svetozára Stračinu, v predchádzajúcich ročníkoch obohacujú dodnes zvukové archívy verejnoprávných národných rozhlasov v mnohých krajinách Európy. Na pos-

lednom ročníku 13-členná medzinárodná porota posudzovala 94 súťažných príspevkov z 23 krajín. Po prvýkrát boli v súťaži nahrávky rozhlasov z Turecka, Portugalska aj Tunisu.

Cyklus organových koncertov sa uskutočňuje každoročne – tento rok už po dvanásty raz. Ide zvyčajne o súbor šiestich organových koncertov, na ktorých sa predstavia traja zahraniční a traja domáci interpreti – tento rok to boli organisti z Francúzska, Poľska a Nemecka.

Festival Rádia Devín: zatiaľ prebehol nultý a tento rok prvý ročník festivalu. Bol to súbor desiatich koncertov, na ktorých sa predstavilo napríklad poľské Wroclaw modern kvarteto, zazneli Chasidské piesne v podaní slovenského komorného zoskupenia, koncert zoskupenia Porque Tango, koncerty orchestrov Capella Istropolitana a nášho rozhlasového symfonického orchestra a pod. Koncerty bolo možné navštíviť priamo v koncertných štúdiách Slovenského rozhlasu, alebo si ich vypočuť v našom vysielaní prostredníctvom priameho prenosu podujatia.

Záver

Centrum hudby je skutočným centrom – v zmysle sústredeným bodom všetkého hudobného diania v Slovenskom rozhlase (s výnimkou okruhových hudobných dramaturgov, ktorí plnia Sepiu – elektronický sieťový systém zaraďovania pesničiek do vysielacieho prúdu). Centrum hudby zabezpečuje všetky tvorivé činnosti spojené s procesom hudobnej kultúry – od interpretácie diela, cez jeho záznam, prípadne následné vydanie na nosiči, až po zaraďovanie hudby do vysielania a jej publicistickú reflexiu. Centrum hudby je v mnohých ohľadoch jedinečné svojho druhu minimálne v slovenskom kontexte, jednak preto, lebo koncentrácia takých rôznorodých hudobno-produkčných činností na jednom mieste sa nenachádza v nijakej inej inštitúcii, ako aj preto, lebo je ochrancom slovenskej hudobnej tradície, a to vo väčšine v takých žánroch a programových typoch, ktoré nenachádzame v nijakom inom slovenskom médiu. Z hudobných žánrov je to najmä folklór, pôvodná slovenská tvorba v oblasti vážnej hudby, dychová hudba, elektroakustická tvorba, z rozhlasových žánrov sú to spomínané publicistické tvary pre deti, hudobno-vzdelávacie programy a umelecko-dokumentárny fíčér.

Zoznam použitej literatúry:

- DRAXLER, V.: Začiatky bratislavského rozhlasu. Bratislava: Čs. rozhlas 1975, 267. s.
 DRAXLER, V.: Náčrty periodizácie dejín rozhlasu na Slovensku do nástupu televízie. In: Príspevky k dejinám rozhlasu I. Bratislava, Československý rozhlas v Bratislave, Metodicko-výskumný kabinet, Čs. rozhlas v Bratislave, 1976. 78. s.
 PATZAKOVÁ, A. J.: Prvních deset let československého rozhlasu. Praha: Nákladem Radiojournalu čsl. zpravodajství rádiotelefonického 1935, 1039. s.
 KOL. AUTOROV: 80 rokov Symfonického orchestra Slovenského rozhlasu. Bratislava: SRO 2009.
www.rozhlas.sk

Príloha:**Koncertná sezóna a plán práce Symfonického orchestra Slovenského rozhlasu 2009/10**

* 11. novembra '09

Ľubica Čekovská:

Adoration

Grazyna Bacewicz:

Koncert pre violončelo a orchester č. 1

Koncert pre husle a orchester č. 3

Ol'ga Kroupová:

Judith, premiéra

(Marcin Zdunik, violončelo, Milan Paľa, husle, Lukas Borowicz, dirigent)

* 20. novembra '09

Koncert k 20. výročiu Nežnej revolúcie

Ján Levoslav Bella:

Osud a ideál, symf. báseň

Ludwig van Beethoven:

Symfónia č. 3 Es dur, Eroica

(Martin Majkút, dirigent)

* 30. novembra '09

Koncert New Talent

Alexander Moyzes:

Tance z Gemera

(Charles Olivieri Munroe, dirigent)

Nahrávanie:

7 – 11. decembra '09

Mirko Krajči:

Don Juan, 1.suita z baletu

M. Krajči:

Overtura festiva

(Mirko Krajči, dirigent)

* 16. decembra '09

Adventný koncert

L. Kupkovič:

Do hory, do lesa... (Vianočné piesne)

J. L. Bella: Verbum caro

J. L. Bella: Bergglocke

J. L. Bella: Vianoce

J. L. Bella: Vianočná kantáta

J. Haydn: Kleine Orgelmesse, Te Deum

(Detský spevácky zbor SRo, Spevácke zbory

Lúčnica a Technik, A. Kokoš, dirigent)

Nahrávanie:

17.,18. decembra '09

* 20. 01. 2010, 19:00

Program:

Jevgenij Iršai:

Soundquacke, premiéra

Dmitrij Šostakovič:

Poémy na texty Michelangela Buonarrottiho, op. 145 a

Peter Iljič Čajkovskij:

Symfónia č. 1 g mol, op. 13 Zimné sny

Sólista:

Gustáv Beláček – bas

Diriguje:

Mark Kadin

* 17. 02. 2010, 19:00

Program:

Ivan Parík: Musica pastoralis

Max Bruch: Škótska fantázia pre husle a orchester

Antonín Dvořák: Symfónia č. 6, F dur, op. 60

Sólista:

Daniel Turčina – husle

Diriguje:

Mário Košík

* 11. 03. 2010, 19.00

Program:

Igor Dibák: Filharmonická predohra

Frederyk Chopin: Koncert pre klavír a or-

chester e mol

Robert Schumann: Symfónia č. 2, C dur

Sólista:

Rafal Luszczewski – klavír

Diriguje:

Koji Kawamoto

* 31. 03. 2010, 19.00

Program:

Vladimír Godár: Via crucis

Karl Amadeus Hartmann: Concerto funebre

Luigi Cherubini: Requiem c mol

Účinkujú:

Marián Svetlík – husle

Spevácky zbor Lúčnica

Diriguje:

Mário Košík

* 21. 04. 2010, 19:00

Program:

Jozef Sixta: Punctum contarpunctum

Richard Strauss: Macbeth, symfonická báseň, op. 23

Johannes Brahms: Koncert pre klavír a orchester č. 2, B dur, op. 83

Sólista:

Garrick Ohlsson – klavír

Diriguje:

Mário Košík

* 13. 05. 2010, 19:00

12. koncert sezóny – Koncert talentov

Program dodatočne

* 19. 05. 2010, 19:00

Program:

Tadeáš Salva: Balada pre sláčiky

Ney Rosauero: Koncert pre marimbu a sláčiky

Mario Castelnuovo-Tedesco:

Koncert pre gitaru a orchester

Manuel da Falla:

Čarodejná láska, suita z baletu

Sólisti:

Peter Kosorin – marimba

Miriam Rodriguez Brüllová – gitara

Diriguje:

Mário Košík

* 09. 06. 2010, 19:00

Program:

Ivan Hrušovský: Musica notturna

Robert Schumann:

Koncert pre husle a orchester, d mol

Sergej Rachmaninov:

Symfónia č. 2, e mol, op. 27

Sólista:

Linus Roth – husle

Diriguje:

Mário Košík

Rezumé

Autor podáva stručný historický vývoj rozhlasového hudobného vysielania na Slovensku, popisuje jeho prechod cez rozličné programové, koncepcné a organizačné zmeny, ktoré vyplývajú z celkových spoločenských kontextov. Toto obdobie, ktoré sa začína vysielaním v Československu v roku 1924, autor rozdeľuje na päť časových etáp, z ktorých možno získať prehľad procesu formovania súčasného rozhlasu. Najväčšiu pozornosť autor venuje súčasnej programovej a organizačnej štruktúre v Slovenskom rozhlase a osobitne hovorí o vzniku Centra hudby a jeho cieľoch a poslaní. Centrum zamestnáva osobitné tímy redaktorov, hudobných režisérov, hudobných dramaturgov, tiež je jeho súčasťou hudobné vydavateľstvo a hudobné telesá – Symfonický orchester Slovenského rozhlasu a Detský spevácky zbor Slovenského rozhlasu. Znamená to, že Centrum hudby zabezpečuje všetky tvorivé činnosti spojené s procesom hudobnej kultúry – od interpretácie diela, cez jeho záznam, prípadne následné vydanie na nosiči, až po zaradovanie hudby do vysielania a jej publicistickú reflexiu.

Rezime

Autor predstavja istorijski razvoj radijskog muzičkog emitovanja u Slovačkoj, govori kroz koje različite programske, koncepcijske i organizacione promene je prolazio a koje su posledica celokupnog društvenog konteksta. Ovo razdoblje koje počinje emitovanjem u Čehoslovačkoj 1924. godine autor deli na pet vremenskih etapa, zahvaljujući čemu dobijamo sliku o nastanku današnjeg medija. Najveću pažnju autor posvećuje savremenoj programskoj i organizacionoj strukturi u Slovačkom radiju a posebno se bavi nastankom Muzičkog centra i njegovim ciljevima i misijom. Muzički centar zapošljava posebne timove urednika, muzičkih režisera, muzičkih dramaturga, takođe se bavi izdavačkom delatnošću a njegov sastavni deo čine i muzički ansambli – Simfonijski orkestar Slovačkog radija i Dečiji hor Slovačkog radija. To znači, da Muzički centar obavlja sve delatnosti vezane za proces muzičke kulture – od interpretacije dela preko njegovog zapisa, eventualno izdanja na nosaču zvuka, sve do njegovog emitovanja, pa i publicističku refleksiju dela.

РТВ

Радио-телевизија Војводине

Ближи Вама

www.rtv.co.yu

Mgr. Jozef Zifčák

umelecký vedúci súboru Sálašan, Rumunsko

NOVOSADSKÝ ROZHLAS VNÍMANÝ SLOVÁKMI Z RUMUNSKA

Svet, v ktorom žijeme, sa nachádza v nepretržitom procese vývinu a kompletizácie na základe stáleho uspokojovania ľudskej zvedavosti z vedeckého, kultúrneho a spoločenského hľadiska. Neustálu potrebu človeka získavať informácie môžeme porovnať so starým mýtom alebo primárnym hriechom. Informovanosť individua znamená žiť v súčasnosti, poznať minulosť a schopnosť pripraviť sa pre budúcnosť. Počas celého tohto procesu orientácie, informovania, uvedomovania a fixácie masmédiá, a najmä rozhlas pre najväčšiu možnosť penetrácie, majú veľmi dôležitú úlohu.

Keď uvažujeme o realite, že vyše dvadsať percent Slovákov, podľa niektorých takmer tretina, tvrdí to Ladislav Čáni z Domu zahraničných Slovákov, počet je 1,5 až 2 milióny, žije mimo hraníc súčasného Slovenska a podstatná časť na Dolniamokoch, môžeme si uvedomiť, akú úlohu mal a stále má Novosadský rozhlas v živote Slovákov ako menšiny, či už v bývalej Juhoslávii, v Maďarsku alebo Rumunsku.

I keď na začiatkoch boli študijné podmienky skromné a hudobné relácie vysielané v priamom prenose (naživo) možno zostali nezaznamenané, aj tieto vysielania mali svoj prínos v zachovávaní, oživovaní a zveľad'ovaní ľudového piesňového dedičstva.

Od začiatku pôsobenia v Novosadskom rozhlese bola venovaná veľká pozornosť produkcii slovenskej ľudovej hudby, obohacovaniu fondu a vyhl'adávaníu nových talentovaných spevákov. V tomto smere Novosadský rozhlas organizoval aj terénny výskum s cieľom zaznamenať piesne v ich autentickom prednese z rôznych prostredí.

S Novosadským rozhlasom spolupracovali významní hudobní činitelia, ako napríklad známy skladateľ a dirigent Tibor Andrašovan, ktorý upravil a nahral ľudové piesne a tance Slovákov z Vojvodiny, Juraj Ferík ml., ktorý upravoval slovenské ľudové piesne a zároveň istý čas dirigoval ľudový orchester RNS. Výpomocou ľudovému orchestru pri nahrávaní ľudových piesní boli primáši Štefan Molota a Miroslav Dudík zo Slovenska, ako aj inštrumentalisti Luca Novac, Dorin Cuibariu, Marcel Tudor, Mircea Ardelean a iní z Rumunsku. Niektorí z nich, nie iba inštrumentalisti, ale aj známi speváci z rumunského Banátu, dokonca nahrali s orchestrom v štúdiu Novosadského rozhlasu niektoré zo svojich najvýznamnejších audionosičov.

Tomuto faktu možno pripísať viacero dôvodov. Ak sa naň pozeráme chronologicky, tak v komunistickom období v Rumunsku hudobná produkcia podliehala veľmi prísnej cenzúre. Umelci, ktorí nemali vôľu za cenu denaturácie svojho umeleckého odkazu nahrávať v domácich štúdiách, našli si kvalitné riešenie práve v Novosadskom rozhlese. Ďalším dôvodom bola profesionálna kvalita hudobníkov, ktorí hrali v rozhlasovom orchestri. Na základe nahrávok sa títo ľudoví umelci dostali do

povedomia rumunskej menšiny žijúcej vo Vojvodine a boli čoraz častejšie pozývaní na spoločenské udalosti tamojších Rumunov ako interpreti alebo učители spevu, či hudobných nástrojov.

Novosadský rozhlas bol sledovaný aj v Rumunsku a možno povedať s rukou na srdci, že mal dôležitú úlohu v rodinnom ale i spoločenskom živote Slovákov v Rumunsku v 60-tych až 90-tych rokoch minulého storočia. Možno najzávažnejším dôvodom bol tvrdý komunistický režim, ktorý panoval v tomto období v Rumunsku a nenechával priestor domácim médiám pre vysielania v menšinových jazykoch.

Pre takú skutočnosť si rumunskí Slováci, o ktorých možno povedať, že sa nechceli vzdať svojho slovenského povedomia len preto, že si to niektorí činitelia komunistického režimu tak predstavovali, našli v Novosadskom rozhlase záchytný bod. Dôkazom takej reality je aj tvrdenie pani Mosuriakovej, že napríklad nadlackí Slováci nepočúvali len reláciu pozdravy alebo len hudobne zamerané relácie, ale aj poľnohospodárske a spravodajské vysielania.

Ak sa mám vyjadriť o vplyve hudobných relácií na Slovákov v Rumunsku, musím povedať, že mám z toho zmiešaný pocit. Na jednej strane je jasná pozitívna a povzbudzujúca strana mince – udržiavanie slovenského čítania a povedomia, a som presvedčený, že to bol aj hlavný zámer týchto vysielaní.

Otázkou je už len v akej miere mal jednoduchý Nadlačan v nepriaznivých podmienkach toho obdobia schopnosť rozoznať a oddeliť svoje domáce od toho, čo Novosadský rozhlas ponúkal. Tá druhá strana je faktom, na ktorom sa zhodujú takmer stopercentne všetci respondenti, že prostredníctvom Novosadského rozhlasu preniklo nenútené, možno nevedome, do folklóru Slovákov v Rumunsku veľa ľudových piesní z Vojvodiny, a určite aj novokomponovaných. Nechcem tvrdiť, že je to negatívne, ale určite je jedným z dôvodov transformácie a naturálneho vývinu piesňového folklóru Slovákov v Rumunsku.

Ako podklad pre tieto tvrdenia som urobil stručný výskum s niekoľkými respondentmi z Rumunska, ktorí sledovali Novosadský rozhlas.

Štefan Dovál', 59-ročný, Nadlak

V.: Počúvali ste niekedy Novosadský rozhlas?

Š.D.: Dnes-zajtra sa dožijem šesťdesiatky, a pravdu povediac, rád si spomínam na „rádiové“ večery z môjho detstva. Vtedy bolo rádio veľmi významné a vzácne, pretože nebolo v každom dome. Spolu s rodičmi a susedmi sme u nás počúvali vysielania z Prahy, Bratislavy a Nového Sadu v slovenčine a češtine. Naši susedia najradšej chodievali sledovať novosadské vysielania, keď z rozhlasu zneli pozdravy aj k nám do Rumunska, priamo do Nadlaku. Boli to akoby slávnostné večery, lebo slovenská ľudová pieseň aspoň za tú krátku dobu vyjasnila tvrdé sedliacke tváre.

V.: Prečo práve ľudová pieseň vysielaná v reláciách Novosadského rozhlasu a nie z bratislavského rozhlasu?

Š.D.: Teraz už na to mám vysvetlenie, ale vtedy som ho určite nemal. Ako dieťa som vedel len toľko, že prídu k nám Kizúrovci a Turčanovci počúvať pozdravy. A na tých pozdravoch neboli zaujímavé mená, ale ktorá pieseň *mamovky* Kizúrovej aj

slzu z oka vynútila, slzu, ktorú si akoby hanblivo okrajom gecele utrela. A už teraz je samozrejmé, že dolnozemska ľudová pieseň bola nám Slovákom Nadlačanom bližšia, ako tá slovenská vysielaná z Bratislavy.

V.: A nepamätáte sa náhodou na niektoré mená vtedajších spevákov, ktorých ste tak radi počúvali?

Š.D.: To je už ťažšie, ale na jedného určite. Bol to Pavel Čáni.

V.: Keď sme už pri tých našich ľudových piesňach, počuli ste v týchto vysielaniach len známe ľudové, zábavné alebo aj neznáme piesne?

Š.D.: Najviac bolo známych, lebo *mamovka* Turčanová sa niekedy zadivila, že odkiaľ tí stade vedia aj túto našu. Ale boli pre nás aj neznáme, keď druhá poznamenala, že túto ešte nevieme.

Ján Keleš, 55-ročný, Nadlak

V.: Keď ste boli v detskom veku, počúvali ste rozhlasové vysielania? Ak áno, viete si na niektoré spomenúť?

J.K.: Tak sme netrpezlivo čakali tuším, že každú sobotu to bolo, pol hodinku trvali pozdravy a to bol Rádio Nový Sad, Bratislava a vôbec. V zime najmä, okolo peci sa sedelo, keď to teraz rozprávam, tak sa mi zdá ako v rozprávke, no skutočne tak bolo, a za tú pol hodinu sme počúvali pozdravy. Tak to bola jediná stanica, ktorá vysielala po našsky a ktorú sme mohli počúvať.

V.: A môžete mi povedať, ako vyzeralo to vysielanie, tie pozdravy?

J.K.: To sa nedá zabudnúť, lebo to bolo niečo jedinečné a to išlo, bežalo roky za sebou, až kým som neskončil vojenčinu v r. 1975/1976, ešte moji rodičia počúvali, ja som bol chalan a už ma centrum zaujímalo, kino, dievčatá atď., ale moji zostali na tom Novom Sade. A aj teraz akoby som počul hlas: Dobrý deň, alebo dobrý večer v prípade, že bola zima. Milí poslucháči, počúvate Rádio Nový Sad, vysielame slovenské ľudové piesne, pozdravy.

V.: A okrem toho, že sa ľudia v programe pozdravovali, možno povedať, že šlo o vysielanie o ľudových piesňach? Môžete povedať, že tam boli nové piesne, alebo tie ktoré vám boli známe?

J.K.: Tak môžem povedať, že to, čo ma naučila stará mama, to boli jedny piesne, v škole nás učili iné piesne slovenské, ale Nový Sad mal niečo špecifické, čo sa u nás v Nadlaku nespievalo. Napr. *V Novom Sade za vojáčka mňa braľi*, to len Vojvodina spievala, Stará Pazova má zasa svoje piesne ako napr. *Na pazovskej veži*, taký štýl folklóru u nás nebol, ale moji vrstovníci, som si istý, že aj dnes by boli v stave zaspievať Na pazovskej veži, hoci nie tak, ako sa spieva tam, ale približne. Veľa, veľa, ako sú *Láska, láska, Let'ela hus biela*, napríklad túto som poznal od mojej mamy a keď som ju počul na rozhlasových vlnách, mal som príjemný pocit, že ju viem. Ale väčšina piesní, ktoré vysielala stanica Nový Sad, sa tu nespievala.

V.: A nevedeli by ste si spomenúť na niektorú z nich? Alebo zaspievať?

...Spieva pesničku *V Novom Sade za vojáčka mňa braľi*....

V Novom Sade za vojáčka mňa braľi,

*moje vláski nakrátko mi strihalí
moje vláski šejaj-hoj, na kol'ená padalí,
o'tec, matí aj frajerka plakalí.*

V.: A spomínate si aj na mená spevákov, ktorí v tomto rozhlase spievali?

J.K.: Pavla Čániho, na toho si spomínam veľmi dobre, lebo veľa piesní spieval v tom čase, a keď som bol v roku 2000 v Kysáči s divadelnou skupinou, navštívil som aj Rádio Kysáč, a tam som videl veľmi veľa magnetofónových pásov, ktoré obsahujú tie drahokamy, čo som pred štyridsiatimi rokmi počúval z Novosadského rozhlasu.

V.: Ako ste vnímali hudobný sprievod k tým piesňam?

J.K.: Bolo divné, že orchestrácia bola celkom iná, lebo Nadlačania, ako moji rodičia a starí rodičia spomínali, že základom bola dychovka. My, keď sme boli mladší, tak napr. bola Michalkova skupina, čiže také niečo ako sláčikový orchester v Nadlaku nebolo kde počuť. To bolo prvýkrát v živote, že som slovenskú ľudovú hudbu počul z Rádia Nový Sad.

V.: Pokiaľ viem, Rádio Nový Sad vysielal aj pre rumunskú menšinu. Počúvali ste aj rumunské vysielania a rumunské ľudové piesne?

J.K.: Keď sa skončila relácia v slovenčine, potom nasledovala v maďarčine alebo v rumunčine, ale to už nebolo to naše, pretože sme mohli počúvať rumunské programy, Rádio Temešvár či Rádio Bukurešť.

V.: Veľmi pekne Vám ďakujem, pán Keleš.

Karolína Dovál'ová, 54-ročná, Nadlak

Učí na Základnej škole školského strediska Jozefa Gregora Tajovského v Nadlaku – predmet technická výchova.

V.: Pani Dovál'ová, chcel by som sa vás opýtať na veci nie súčasné, ale na tie, ktoré si pamätáte z detstva, alebo z vašej mladosti. To sú: slovenské vysielania na rôznych rádiových alebo rozhlasových staniciach, ktoré sa dali v tom období, keď ste boli ešte mladšia, počúvať v Nadlaku.

K.D.: Veru, Jožko, máš úplnú pravdu, keď si mi položil túto otázku, hneď som sa zamyslela nad tým, že prostredníctvom Rozhlasu Nový Sad – vysielania slovenského jazyka, mali sme možnosť počuť slovenské slovo v tom období, keď neboli prístupné iné programy pre nás – iné možnosti vypočutia. Tiež keď počujem slovo Nový Sad, spomínam si na tie roky, ktoré sa nikdy nevrátia. Sú to šesťdesiate a sedemdesiate roky, roky mojej mladosti... a veru k tým programom ma viažu veľmi pekné spomienky. Predsa, Nadlak je dedinské prostredie i keď je to mestečko, pamätám si na tie časy, že veľmi, veľmi mali z toho Nadlačania radosť, a samozrejme aj v našej rodine sa pravidelne počúvali programy vysielané z Rozhlasu Nový Sad a najobľúbenejšie boli tie blahoželania..., čo akú prácu by ľudia mali, všetko nechávali stranou a každý si to pravidelne vypočul, boli to piesne, ktoré sú našim srdciam veľmi blízke. No a samozrejme, tiež prostredníctvom tohto programu boli odosielané

blahoželaniam z rôznych príležitostí aj Nadlačanom, robilo to radosť, že si niekto zaspomínal pri oslavách s jednou krásnou piesňou.

V.: Keď ste už dvakrát spomenuli tie piesne, chcel by som sa trochu pozastaviť a opýtať sa vás, aké piesne ste vtedy počúvali? Boli to piesne, ktoré vám boli známe, alebo ste ich počuli prvýkrát?

K.D.: No samozrejme, boli to piesne, ktoré sa spievali aj v Nadlaku, ale preto, že my, dolnozemskí Slováci, predsa v tom folklóre máme nejaké prvky spoločné, ale boli to aj piesne, ktoré sú typické pre Vojvodinu. Keďže to boli slovenské piesne, veru boli pre nás všetkých veľmi vzácne.

V.: Na začiatku som sa vás opýtal, či sa v Nadlaku náhodou dal počuť aj nejaký iný rozhlas? Napríklad Bratislava, alebo Praha alebo...

K.D.: No veru dala sa počuť Bratislava alebo lepšie Praha, ale veľmi ťažko. Samozrejme, nebola televízia, ale každý mal to rádio doma. Lepšie sa dal počuť Novosadský rozhlas a bolo to bližšie k srdcu, keďže sa to aj lepšie počúva.

V.: Keďže sa to lepšie počulo, bolo bližšie k srdcu, bolo tam niekde cítiť aj tú, ja neviem, možno dolnozemskú spolupatričnosť?

K.D.: Bolo bližšie k srdcu tým, že tak vojvodinskí Slováci, ako aj rumunskí Slováci, žijú mimo územia Slovenska, a patríme do jednej rodiny, pretože aj keď sme doma, predsa nie sme doma a sme ďalej od domu.

V.: Dobre, vráťme sa zasa k tým piesňam. Vedeli by ste si spomenúť možno na nejakého speváka alebo nejaké mená sólistov, ktoré vás oslovili, ktorí sa vám viac páčili, alebo čo sa vám najviac páčilo, čo sa vám zdalo možno iné, krajšie ako sme to mali doma, čo spievali naši, vaši starí rodičia, rodičia?

K.D.: Pamätám sa, že sprvu to bolo každú nedeľu to vysielanie, potom v pondelok, potom zasa v nedeľu... až sa stala šlágrom aj v Nadlaku a nebola to nadlacksá pieseň – *Na Pazovskej veži*.

V.: No.

K.D.: Veru.

V.: A čo sa vám zdalo zvláštne na tej pesničke?

K.D.: Tak Pazovská veža... Nadlačania si tú pieseň obľúbili preto, že... pýšime sa tým, že aj my máme nadlacksú vežu. Toho času ako sólisti... myslím že Čelovský, alebo Pavel Čáni... spevák, musela by som si to trochu spomenúť, v spomienkach vyhrabať tie mená. A čo sa týka počúvania tých vysielaní, mám v tom aj takú, možno povedať takú veselú a peknú príhodu, o ktorej by som vám mohla porozprávať.

V.: No, to by sme radi počuť.

K.D.: V tom čase v Nadlaku iba zopár rodín mali autá. No bola to aj rodina, sedliacka rodina – báci Mišo Kysel'a, kúpil si Moskviča. No a toho Moskviča... v nedeľu sadol si do auta, mal tam rádio. Teta sedela na ulici so susedami na lavičke, a báci Mišo samozrejme sedel v aute a počúval vysielanie, ktoré bolo poobede, alebo v tých... v nedeľu už predvečerom a najmä, keďže to bolo vysielanie s piesňami a tými blahoželaniami, dal rádio na maximum, ulicou sa to ozývalo... a on sa do toho vžil... Sedel v aute pod bránou a ženy, susedy na ulici tiež sledovali.

V.: Ešte by som sa vás chcel opýtať, či v rámci tejto relácie pozdravov šli len ľudové piesne alebo iba ľudová hudba, alebo odznievali aj zábavné a iné žánre?

K.D.: Nie, väčšinou to bola iba ľudová hudba a zvláštne bolo pre nás, že hudobný sprievod spevákov mal ľudovú hudbu, v tom čase v Nadlaku bola iba dychovka a samozrejme, sú tu nástroje, typické pre dychovku, ale piesne z Novosadského rozhlasu mali sláčikový orchester a harmoniku, bola to opravdivá ľudovka.

Jozef Zifčák starší, 75- ročný, bývalý učiteľ v Bihorskej oblasti

V.: Pán učiteľ, chcel by som sa vás opýtať, či počas vášho detstva, alebo kým ste pôsobili ako mladý učiteľ vo vašej dedine... aké relácie ste v slovenskom jazyku mohli počúvať v tom období?

J.Z.: Tak v slovenskej reči sme počúvali Prahu, potom Bratislavu a Nový Sad.

V.: Ktorú z týchto staníc ste počúvali najviac, alebo ktoré vysielanie ste mali najradšej z týchto staníc?

J.Z.: Z každej som mal niečo. Napríklad na Hviezde – šport, a nadovšetko hokej. Z bratislavského rozhlasu sme najčastejšie počúvali správy a ľudovú hudbu. Z Novosadského rozhlasu najviac správy a nadovšetko ľudovú hudbu.

V.: Teraz by som vás poprosil, ak by ste mi mohli povedať, aký bol rozdiel medzi vysielaním, v ktorom ste mohli sledovať ľudovú hudbu z bratislavského rozhlasu a Novosadského rozhlasu.

J.Z.: No keby som to chcel klasifikovať, tak bratislavský rozhlas mal oveľa širšiu škálu ľudovej hudby. Novosadský rozhlas mal veľmi obľúbené piesne.

V.: Z vašej odpovede v podstate chápem, že bližšie k srdcu vám boli vysielania s ľudovou hudbou z Novosadského rozhlasu než z bratislavského. A to preto, že bolo viac známych pesničiek alebo prečo?

J.Z.: Boli to hádam bližšie, tak by som povedal, k obyčajom Bihorskej oblasti. Viac hádam známejšie piesne, pesničky... ako z bratislavského rozhlasu. No a chcel by som povedať iba toľko, že v tom čase, bolo to hádam najobľúbenejšie vysielanie slovenských ľudových piesní.

V.: ... ktoré sa počúvalo na Bihore.

J.Z.: Áno.

V.: Mal každý občan rádio alebo nie?

J.Z.: Nemal každý. Jedine, ako prvé sme mali rádio my a vtedy večer prichádzali najmä v zimných večeroch prišli a počúvali túto ľudovú hudbu.

V.: Chodili do školy, alebo k vám... to ste ako potom do stredy dali rádio, všetci ste počúvali, alebo ako?

J.Z.: Tak v byte, mali sme malý byt... takže v triede sme nacvičovali s mládežou, aj mládež počúvala, k nim potom chodili aj starší a počúvali tieto relácie, najmä ľudovú hudbu.

V.: Takúto otázku ešte: už ste mi povedali, že boli vysielané tieto relácie aj piesne pre vás známe, ktoré ste vedeli od starých rodičov alebo od rodičov, ale boli tam aj piesne neznáme. Prevzali ste z piesní, ktoré ste počuli z Novosadského rozhlasu, naučili ste... viem, že ste nacvičovali súbor... naučili ste súborákov nové

piesne?

J.Z.: No pravdaže, tieto piesne nám veľmi slúžili a nacvičovali sme, stalo sa, že sa aj dnes opakujú, i keď neviem už z ktorých príčin nemôžeme počúvať Novosadský rozhlas. Ale piesne zostali.

V.: Ešte by som sa vás chcel opýtať... keď ste počúvali hudobné relácie, z bratislavského rozhlasu aj z Novosadského – a toto boli v podstate vaše najobľúbenejšie relácie, ktoré ste počúvali... pociťovali ste nejaký rozdiel medzi ľudovými piesňami vysielanými z Novosadského rozhlasu a ľudovými piesňami, ktoré ste počúvali z bratislavského rozhlasu? Či to už v speváckom podaní alebo v hudobnom sprievode?

J.Z.: Tak obľúbenejšie boli novosadské. Mali dobrých spevákov a aj dobrý orchester, ktorý ich sprevádzal. Slovenský bratislavský rozhlas bol štylizovanejší, takže väčšmi sa nám páčil tento novosadský.

Alžbeta Mosuriaková, 59- ročná, Nadlak

V.: Pani Mosuriaková, povedzte mi... keď ste boli mladšia, alebo možno dieťa, pamätáte si na nejaké slovenské rozhlasové alebo nejaké vysielania – či to už bola Bratislava, alebo z Nového Sadu.

A.M.: Menej, Bratislava menej, ale počúvala som ako sedem – osemročná dievča... počúvali sme Rozhlas Nový Sad každú nedel' u. Mali vysielania od desiatej do dvanástej. A to ešte jestvovalo rádio na batérie. Tak sa to aj vpravalo, to je rádio na batérie a išli sme s takou radosťou, to bolo, neviem, v každom desiatom dome hádam.

V.: Takže mám pochopiť, že nebolo v každom dome, tak ste sa stretávali viacerí v jednom dome... napríklad u tých, čo mali rádio.

A.M.: Áno, áno.

V.: Môžete mi povedať, aké vysielania ste sledovali?

A.M.: No najviac sa počúvalo vysielanie pre dedinu, bolo to pre poľnohospodárov a tam boli zaradené aj ľudové piesne. Tak medzi tým boli aj ľudové piesne.

V.: Keď sme pri tej ľudovej piesni, tak z Novosadského rozhlasu ste počuli piesne, ktoré vám boli známe alebo menej známe, alebo poznali ste ich, alebo nie všetky...

A.M.: Možnože ako dieťa počula som tak, lebo môj starý otec vedel pekne spievať, aj moji rodičia obidvaja, ale najviac starý otec mi spieval. Ale viac to boli novšie piesne, čo som hádam v Nadlaku nepočula. No a potom už to bol ako, bol taký zvyk, že v Novom Sade sa bude spievať slovenská ľudová pieseň.

V.: Takže mohli by sme povedať, že veľa piesní, ktoré teraz viete a poznáte, ste sa naučili práve z Novosadského rozhlasu?

A.M.: Áno, áno, veľa, veľa. Keď si tak zaspomínam.

V.: Mohli by ste mi dať príklad?

A.M.: V tých časoch sa veľa spievala... ako mužská skupina spievala...

V Novom Sad'e za vojáčka ma brafi...

V.: Viete, ako sa tá mužská skupina volala?

A.M.: Nepamätám sa.

V.: A pieseň by ste mi vedeli zaspievať?

A.M.: Asi že bola vedená Ján Čajan, Čajak Ča...

V.: Čáni?

A.M.: Čáni, tak to bolo.

V.: A pieseň by ste mi vedeli zaspievať?

A.M.: Viem.

Alžbeta Mosuriaková spieva:

V Novom Sad'e za vojáčka ma brafi

Otec, matí aj frajerka plakali

Otec, matí, hej haj hoj... (prestala spievať).

Ďalej neviem.

V.: Neviete slová?

A.M.: Neviem slová.

V.: A nejakú inú pieseň?

A.M.: No, musím si tak dobre, dobre spomenúť... (spieva):

V Petrovci dva dubi, tam sa mi neľúbi

V Hložanách je tretí, tam mi srce ľeťí... (koniec)

V.: Dve pekné ukážky piesní z Vojvodiny.

A.M.: Áno, to sú vojvodinské piesne.

V.: Ešte by som vám položil otázku, či ste náhodou v týchto reláciách počúvali len ľudové piesne, alebo aj zábavné piesne?

A.M.: Menej zábavné, najviac boli ľudové piesne. Zábavné boli tak, hádam sa spievali, takým, neviem, ako sa volali... *Keď rozkvitne nový máj*. Tú veľa spievali, to bola taká na jar a potom, ani sa už nepamätám.

V.: Väčšina piesní boli ľudové?

A.M.: Väčšina piesní boli ľudové, pekné to boli piesne. Aj pod nohy – dá sa povedať, ale mali aj peknú melodiku, tak išli do ucha.

V.: Išli do ucha... a pamätáte sa, že tí speváci napríklad, alebo tie piesne, mali nejaký hudobný sprievod, a aký?

A.M.: Áno, áno, no to neviem. To nemôžem povedať, že aký to bol... najviac to bol ľudový orchester, lebo bolo tam počuť, zakaždým sa tam počul aj cimbal. A keď tam bol cimbal, znamená že to bola ľudová hudba, že to nebolo iné niečo.

V.: Ešte by ste si vedeli spomenúť na nejakú?

A.M.: Asiže áno.

Nakláňau sa javor nad mútnim potvočkom

a moja milá vizerá do poľa obločkom.

Do poľa šireho, do hľbokej dol'ini,

*kedže sa vrátiš, Jaňiček mój milí?
Preľeť, preľeť, čierni fťák, mojemu milému
a pozdrav ho nastokrát' a daj rúčku jemu:
že ho rada milujem, že ho v senci nosím
aby prišiel trošku k nám, že ho pekne prosím...*

V.: Pani Mosuriaková, vidím že sú tu aj vaše vnučky a ja ich vlastne aj poznám a viem, že pekne spievajú. Chcem sa vás opýtať, či z tých piesní, ktoré ste počuli, alebo sa naučili z Novosadského rozhlasu... ste naučili aj svoje vnúčatá?

A.M.: No tak dúfam, že volačo aj vedial! Staršia neviem, ale mladšia určite tak trošku... ak aj nie veľa, ale vie.

V.: No a skúsíte nám zaspievať spoločne nejakú?

A.M.: Skúsime.

*Dievča: Od konca do konca!
Od konca do konca, nepójd'em za dovca,
ej, haj, šej, haj, račej bud'em čakať
tri rvočki mlád'enca.
Ej, haj, šej, haj, račej bud'em čakať
tri rvočki mlád'enca.
Krajší je mlád'eňec na dreveneji nohi,
ej, haj, šej, haj, ako starí dovec,
čo má koňe, vol'i.
Ej, haj, šej, haj ako starí dovec,
čo má koňe, vol'i.*

fotogaléria

Milina Sklabinská a členovia Slovenského kvarteta

Milina Sklabinská a Vitomir Simurdić

fotogaléria

Milina Sklabinská a Anna Medved'ová st.

Anna Medved'ová st. a Anđelko Maletić

fotogaléria

Milina Sklabinská, Kvetoslava Benková
a Anna Medveďová st.

Účastníci V. konferencie

fotogaléria

Milina Sklabinská a Marína Kováčová

Účastníci V. konferencie

fotogaléria

Milina Sklabinská, Jozef Zifčák a Anna Medved'ová st.

Milina Sklabinská, Michal Babiak a Anna Medved'ová st.

fotogaléria

Milina Sklabinská, Juraj Ferík ml. a Anna Medved'ová st.

Milina Sklabinská, Vladimír Valentík a Anna Medved'ová st.

fotogaléria

Milina Sklabinská a členovia Slovenského kvarteta

Účastníci V. konferencie

DIZAJN AJ
TO...

Organizáciu konferencie a vydanie zborníka umožnili:

Národnostná rada slovenskej
národnostnej menšiny v Srbsku

Úrad pre Slovákov
žijúcich v zahraničí

Ústav pre kultúru
vojvodinských Slovákov